

ZAKLJUČNO POROČILO

O REZULTATIH OPRAVLJENEGA RAZISKOVALNEGA DELA NA PROJEKTU V OKVIRU CILJNEGA RAZISKOVALNEGA PROGRAMA (CRP) »KONKURENČNOST SLOVENIJE 2006 – 2013«

REPUBLIKA SLOVENIJA
 NOSILEC JAVNEGA POOBLASTILA
 JAVNA AGENCIJA ZA RAZISKOVALNO DEJAVNOST
 REPUBLIKE SLOVENIJE, LJUBLJANA

I. Predstavitev osnovnih podatkov raziskovalnega projekta

1. Naziv težišča v okviru CRP:

Učinkovita in cenejša država

2. Šifra projekta:

V5-0269

3. Naslov projekta:

Implikacije dolgoročnih prognoz razvoja sveta, EU in držav BRIK na slovensko strategijo odnosov z velikimi silami

Prejeto: 22-04-2008	Sig. z.: <i>OMO</i>
Šifra zadeve: 03113-394/2006	Pril.:
13	Vrednost:

3. Naslov projekta

3.1. Naslov projekta v slovenskem jeziku:

Implikacije dolgoročnih prognoz razvoja sveta, EU in držav BRIK na slovensko strategijo odnosov z velikimi silami, šifra V5-0269.

3.2. Naslov projekta v angleškem jeziku:

Implications of long term scenarios of the development of the world, EU, and BRIC countries on the Slovenian strategy with world powers

4. Ključne besede projekta

4.1. Ključne besede projekta v slovenskem jeziku:

svetovno gospodarstvo, Slovenija, scenariji, prognoze, BRIK države, Kitajska, restrukturiranje, politika, strategija, EU, tektonske spremembe

4.2. Ključne besede projekta v angleškem jeziku:

world economy, Slovenia, scenarios, prognosis, BRIC, China, restructuring, policy, strategy, EU, tectonic changes

5. Naziv nosilne raziskovalne organizacije:

Center za mednarodne odnose, FDV, Univerza v Ljubljani,

5.1. Seznam sodelujočih raziskovalnih organizacij (RO):

SICENTER

6. Sofinancer/sofinancerji:

Javna Agencija za raziskovalno dejavnost

7. Šifra ter ime in priimek vodje projekta:

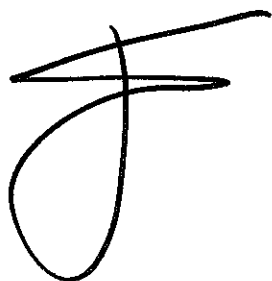
9610

Marjan Svetličič

Datum: 13.4. 2008

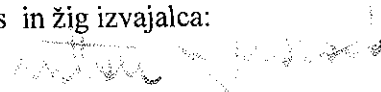
Podpis vodje projekta:

prof. dr. Marjan Svetličič

REKTORICA UL
PROF. DR. ANDREJA KOCIJANČIČ
PO POOBLASTILU
DEKAN FDV
PROF. DR. ANTON GRIZOLD

Podpis in žig izvajalca:

II. Vsebinska struktura zaključnega poročila o rezultatih raziskovalnega projekta v okviru CRP

1. Cilji projekta:

1.1. Ali so bili cilji projekta doseženi?

- ☒ a) v celoti
☐ b) delno
☐ c) ne

Če b) in c), je potrebna utemeljitev.

1.2. Ali so se cilji projekta med raziskavo spremenili?

- ☐ a) da
☒ b) ne

Če so se, je potrebna utemeljitev:

2. Vsebinsko poročilo o realizaciji predloženega programa dela¹:

Cilji projekta so bili: i) ugotoviti kakšne so tektonske spremembe v svetu, ii) kako bodo vplivale na naše odnose z državami nosilkami teh sprememb ter končno iii) predlagati elemente strategije RS v odnosu do teh držav. To smo storili s pomočjo analize poglobitvenih scenarijev razvoja sveta (Goldman Sachs, Shell, Svetovna banka-IMF, CIA, Deutsche bank itd.) ter na osnovi lastne metode časovne distance in z uporabo regresijskih analiz. Metodo prognoziranja G. Sachsa smo uporabili tudi pri izdelavi projekcije razvoja Slovenije do l. 2050. Teoretični okvir analize so bile teorije rasti in razvoja, konvergence ter seveda zunanje politike in mednarodnih odnosov (politična ekonomija mednarodnih odnosov ter geopolitika). Testirali smo hipotezo, i) da brez krepitve sodelovanja z najhitreje rastočimi gospodarstvi sveta ni mogoče pričakovati hitrega razvoja Slovenije in ii) da je zaradi teh sprememb potrebno začeti spreminjati prednostne naloge naše zunanje politične in ekonomske strategije.

Tako Slovenija kot EU bi se morali tega zavedati in se primerno prilagajati na te spremembe v svetu saj je delež izvoza na Kitajsko v Sloveniji le 1%, v EU27 pa 5.5%, pri uvozu 6.8% in 14.3%. Kitajska je postala drugi trgovinski partner EU27, takoj za ZDA. Slovenija se torej z resnim zaostankom tudi za celotno EU27 obrača proti delu sveta, katerega visoke stopnje rasti bodo predstavljale glavni prirastek gospodarske rasti v svetu. Z izjemo naložb v Rusijo so slovenske naložbe v države BRIK zanemarljive. Dinamika uvoza in izvoza s Kitajsko skoraj trikrat prekaša povprečno dinamiko zunanje trgovine Slovenije. Žal pa je trgovinski deficit s Kitajsko zelo velik, samo v letu 2006 je bil uvoz več kot štirikrat večji od izvoza na Kitajsko. V celoti je bilanca z državami BRIK skoraj uravnotežena, k temu prispeva zlasti visok izvoz v Rusijo. Kljub preliminarim nižjim novim ocenam BDP za Kitajsko in Indijo je zaključek enak: države BRIK bodo glavni nosilci prirasta svetovnega BDP v prihodnosti. Hipoteza, da je za dinamičen razvoj Slovenije potrebna dodatna usmeritev na povezovanje z državami BRIK je bila torej potrjena na več načinov.

Gledano z ekonomskega stališča, lahko glavne implikacije dolgoročnih prognoz razvoja sveta na slovensko strategijo odnosov z velikimi silami povzamemo v treh točkah. Prvič, okrepiti sodelovanje z državami BRIK in ZDA, kajti največje svetovne ekonomije čez nekaj desetletij pa ne bodo nujno hkrati tudi najrazvitejša gospodarstva. Zato bo tesnejše mednarodno ekonomsko sodelovanje zahtevalo kompleksnejše strateške odločitve o načinu vstopa in sodelovanja, izbiri nabora primernih izdelkov in storitev ter premeščanju kulturnih razlik med trgi. Rusija in ZDA ostajata glavna ekonomska partnerja. V svetovnem okviru bo Slovenija ostala v področju z nižjimi stopnjami gospodarske rasti, to navaja na potrebo za večjo odprtost in organiziranost do svetovnih centrov hitre rasti. Potrebno je upoštevati, da poleg povečevanja trgovine z njimi moramo misliti tudi na spremembe strukture te menjave, saj se je npr. Kitajska že povzpela visoko na globalnem trgu visoko tehnoloških izdelkov. Z ozirom na majhnost Slovenije pa je naš uspeh v tujini odvisen predvsem od kvalitete domačega okolja, znanja, tehnologije, inovativnosti in kreativnosti. Hitreje je treba spreminjati tudi oblike mednarodnih ekonomskih odnosov, krepiti investicijsko sodelovanje in ne nazadnje začeti z offshoringom. Ker so ZDA edina

¹ Potrebno je napisati vsebinsko raziskovalno poročilo, kjer mora biti na kratko predstavljen program dela z raziskovalno hipotezo in metodološko-teoretičen opis raziskovanja pri njenem preverjanju ali zavračanju vključno s pridobljenimi rezultati projekta.

država, ki naj bi imela med razvitimi državami še relativno visoke stopnje rasti, je v prihodnje bistveno hitreje povečevati delež ekonomskih odnosov z ZDA navkljub padanju vrednosti dolarja, ker je dolar še vedno prevladujoča svetovna rezervna valuta. Na drugem mestu je Rusija z ostalimi državami BRIK skupine, saj od tu prihaja največja dinamika svetovnega razvoja. Teorija pa nas uči, da je tudi hitrost našega razvoja močno odvisna od dinamike razvoja naših trgovinskih partnerjev. Priložnosti, ki s porajajo na teh trgih pa je mogoče uspešno »zajahati« le s pomočjo večjih vlaganj v znanje in tehnologijo, skratka s krepitvijo inovativnosti in kreativnosti. Za to pa so potrebni spodbudni domači infrastrukturni pogoji, spodbudna podjetniška klima, poenostavljena regulativa z čim manj administriranja, odprtost v svet in s tem pospeševanje konkurence na domačem trgu, učinkovita pravna država in pregleden sistem nasploh. To so notranji predpogoji, ki omogočajo hitro prilagajanje in odzivanja na dolgoročne svetovne trende, ki so za majhno državo kot je Slovenija odločilni za dolgoročen, vzdržen in stabilen razvoj.

Tudi s političnega zornega kota je potrebno okrepiti sodelovanje s temi državami tako bilateralno kot v okviru mednarodnih organizacij ter sistemu OZN. V slovenskem interesu so dobri odnosi EU z Rusijo zato je potrebno narediti vse, da se sklene ustrezen dolgoročen sporazum o sodelovanju, pa ne le na energetske področju. Podobno velja tudi za odnose z ZDA, Indijo in Brazilijo. Toda takšni regionalni sporazumi so le okvir, ki omogoča okrepiti tudi bilateralno sodelovanje na vseh ravneh. Ker pa so te države oddaljene in so zato transakcijski stroški poslovanja z njimi bistveno višji in se jih podjetja, zlasti mala in srednja, le težko lotevajo brez ustrezne začetne podpore države, bi slednja morala v začetnih fazah znatneje podpirati osvajanje teh dokaj novih tržišč s strani naših podjetij. Okrepiti velja delo naših ekonomskih svetnikov na ambasadah v teh državah in vlogo predstavništev JAPTI oz. tudi finančno podpirati delovanje poslovnih klubov gospodarstvenikov na teh trgih.

Projekcije razvoja Slovenije do l. 2050 kažejo zaskrbljujočo sliko, saj se bo rast Slovenije bistveno upočasnila. Pretekli rasti okoli 4,3% je največ prispevala akumulacija fizičnega kapitala (2,0%), rast človeškega kapitala (0,5%), rast števila zaposlenih (0,6%), nepojasneni del povprečne rasti (skupna faktorska produktivnost) pa je znašala 1,1% na leto. Ker so možnosti rasti na osnovi akumulacije fizičnega kapitala v prihodnje znatno manjše kot v preteklosti, kar ob hitrem staranju prebivalstva in nizki nataliteti še bolj velja za človeški kapital, je edini realni vir znatnejše spodbude iskati v dejavnostih skupne faktorske produktivnosti, torej inovacij, znanju in tehnologiji, liberalnejši politiki uvoza delovne sile in iskanju spodbud za ekspanzijo v krepitvi sodelovanja s hitro rastočimi trgi glede na povezavo med stopnjami rasti partnerskih držav in lastno državo.

Upočasnitev gospodarske rasti Slovenije v prihodnjih desetletjih napovedujejo vse naše različice projekcij. Kljub upočasnitvi rasti pa se razlika v napovedanih letnih stopnjah rasti med pesimistično varianto brez reformnih ukrepov in reformnima različicama v razdobju do leta 2020 giblje med 0,75 in 1 odstotno točko v korist reform. Že do leta 2020 se bo realni BDP glede na raven leta 2006 povečal za kar 12% bolj v reformni kot v status quo varianti. Od prve polovice 2020-tih let se napovedane stopnje rasti BDP po reformnih in pesimističnih različicah skorajda ne razlikujejo več. Po drugi strani pa se začnejo odpirati škarje med omenjenimi različicami in optimistično varianto visoke rodnosti. Razlike proti koncu napovedanega obdobja znašajo že 0,5 odstotne točke.

Glavni priporočili za oblikovanje spleta ekonomskih politik so naslednji. Prvič, do sredine

2020-tih lahko s pravočasnimi in korenitimi reformami znatno ublažimo zmanjševanje letnih stopenj rasti tudi za 1 odstotno točko na leto. Drugič, od sredine 2020-tih, ko se bodo pozitivni učinki reformnih ukrepov zmanjšali, je na voljo le še demografski instrument povečevanja števila delovno sposobnih ljudi, bodisi preko večje rodnosti bodisi s pomočjo intenzivnejših imigracijskih tokov. Dolgoročno bo zaradi neizogibnega staranja prebivalstva rast slovenskega BDP toliko bolj odvisna od tehnološkega napredka in rasti človeškega kapitala. Ne nazadnje lahko krepitev sodelovanja z najbolj dinamičnimi deli svetovne ekonomije, državami BRIK vsaj delno kompenzira razvojne impulse, ki so doslej prihajali od zunaj, iz EU. Upoštevati pa je potrebno različne pričakovane dinamike teh gospodarstev, zlasti Rusije, kjer se zaradi napovedanega postopnega zmanjševanja števila prebivalcev okrog leta 2035 pričakuje zdrs rasti BDP pod 3% vse do 2% v letu 2050. Zato je ključnega pomena krepitev sodelovanje z Rusijo zlasti v obdobju do l. 2035.

Izziv za slovenske oblikovalce politike v luči ponovnega vzpona nekdanjih velesil pa je preprečiti protekcionizem, gospodarski nacionalizem, in dirigizem, ki na kratek rok sicer prinašata politične koristi, na dolgi rok pa vodita v gospodarsko nazadovanje, izgubo konkurenčnosti in zmanjšanje blaginje večine prebivalcev. Priložnosti, ki jih bodo ponujale visoke rasti velikih razvijajočih se gospodarstev, so večplastne. Prvič, visoka rast v teh državah bi lahko nevtralizirala negativne učinke starajočega prebivalstva v Sloveniji in ostalih razvitih državah. Drugič, visoka rast lahko vodi do višjih donosov in povečanega povpraševanja po kapitalu v teh državah. Domači lastniki kapitala bodo na ta način lahko donosneje naložili svoja sredstva kot bi jih lahko v domačih gospodarstvih, kjer bo usihajoča zaloga delovne sile povzročila zmanjšanje investicijskih potreb. Tretjič, domači pokojninski skladi bodo ob pomanjkanju donosnih naložb doma svoja sredstva nalagali v hitro rastoče trge. Na teh finančnih trgih bo verjetnost, da bi ob prodaji naložb upokojencev prišlo do padca njihove vrednosti, manjša. Četrto, kot je na lastni koži izkusila zlasti Nemčija, intenzivna rast v državah BRIK odpira možnosti za izvoz investicijskega blaga, kar stimulira rast doma. Za slovenska podjetja bo prisotnost naložb in izvoz proizvodov in storitev na ključne trge v razvoju postalo ključna strateška odločitev in pogoj za dolgoročni obstoj. Petič, uspešno jezenje vala rasti v državah BRIK in ostalih državah v razvoju bo velevalo intenzivnejše mednarodno vertikalno integracijo proizvodnih procesov. Ker postajajo z gospodarskim razvojem trgi vmesnih dobrin vse bolj zreli (»thick market hypothesis«), transportni stroški vse nižji, informacijsko-komunikacijske tehnologije vse bolj dostopne in regulativni okvirji mednarodnega poslovanja vse manj omejujoči, se vse več podjetij odloča za prenos dela dejavnosti (proizvodnjo vmesnih proizvodov ali storitev) na zunanje izvajalce v države z nižjimi stroški dela ali dostopnejšim specifičnim znanjem, kar jim omogoča zniževanje stroškov, osredotočanje na ključne kompetence, zmanjševanje stroškov lastnih vlaganj, prenos fiksnih stroškov v variabilne, čiščenje bilanc, povečanje fleksibilnosti in izkoriščanje naprednejših tehnologij od specializiranih dobaviteljev. Tako lahko tudi Slovenija krepí svojo konkurenčnost in pospešuje predvidene usihajoče stopnje rasti v naslednjih štirih dekadah.

Prilagamo dve zaključni študiji, eno posebej posvečeno priporočilom s seznamom vseh študij, ki so bile izdelane v okviru CRP-a, objavljenih in neobjavljenih. Na zahtevo, lahko še neobjavljene študije predložimo.

3. Izkoriščanje dobljenih rezultatov:

3.1. Kakšen je potencialni pomen² rezultatov vašega raziskovalnega projekta za:

- ☒ a) odkritje novih znanstvenih spoznanj;
- ☒ b) izpopolnitev oziroma razširitev metodološkega instrumentarija;
- ☒ c) razvoj svojega temeljnega raziskovanja;
- ☐ d) razvoj drugih temeljnih znanosti;
- ☐ e) razvoj novih tehnologij in drugih razvojnih raziskav.

3.2. Označite s katerimi družbeno-ekonomskimi cilji (po metodologiji OECD-ja) sovpadajo rezultati vašega raziskovalnega projekta:

- ☐ a) razvoj kmetijstva, gozdarstva in ribolova - Vključuje RR, ki je v osnovi namenjen razvoju in podpori teh dejavnosti;
- ☒ b) pospeševanje industrijskega razvoja - vključuje RR, ki v osnovi podpira razvoj industrije, vključno s proizvodnjo, gradbeništvo, prodajo na debelo in drobno, restavracijami in hoteli, bančništvom, zavarovalnicami in drugimi gospodarskimi dejavnostmi;
- ☐ c) proizvodnja in racionalna izraba energije - vključuje RR-dejavnosti, ki so v funkciji dobave, proizvodnje, hranjenja in distribucije vseh oblik energije. V to skupino je treba vključiti tudi RR vodnih virov in nuklearne energije;
- ☐ d) razvoj infrastrukture - Ta skupina vključuje dve podskupini:
 - transport in telekomunikacije - Vključen je RR, ki je usmerjen v izboljšavo in povečanje varnosti prometnih sistemov, vključno z varnostjo v prometu;
 - prostorsko planiranje mest in podeželja - Vključen je RR, ki se nanaša na skupno načrtovanje mest in podeželja, boljše pogoje bivanja in izboljšave v okolju;
- ☐ e) nadzor in skrb za okolje - Vključuje RR, ki je usmerjen v ohranjanje fizičnega okolja. Zajema onesnaževanje zraka, voda, zemlje in spodnjih slojev, onesnaženje zaradi hrupa, odlaganja trdnih odpadkov in sevanja. Razdeljen je v dve skupini:
- ☐ f) zdravstveno varstvo (z izjemo onesnaževanja) - Vključuje RR - programe, ki so usmerjeni v varstvo in izboljšanje človekovega zdravja;
- ☒ g) družbeni razvoj in storitve - Vključuje RR, ki se nanaša na družbene in kulturne probleme;
- ☒ h) splošni napredek znanja - Ta skupina zajema RR, ki prispeva k splošnemu napredku znanja in ga ne moremo pripisati določenim ciljem;
- ☐ i) obramba - Vključuje RR, ki se v osnovi izvaja v vojaške namene, ne glede na njegovo vsebino, ali na možnost posredne civilne uporabe. Vključuje tudi varstvo (obrambo) pred naravnimi nesrečami.

² Označite lahko več odgovorov.

3.3. Kateri so **neposredni rezultati** vašega raziskovalnega projekta glede na zgoraj označen potencialni pomen in razvojne cilje?

Ugotovitve kakšen bo svet na dolgi rok (do l. 2050), kakšnim tektonskim spremembam bomo priče, kako bo zgedal razvoj Slovenije v tem obdobju in kakšne so implikacije teh tektonskih sprememb v svetu na našo dolgoročno strategijo z glavnimi akterji teh sprememb. Na ta način smo zastavili konkretne predloge za vodenje dolgoročne strategije in zunanje politike do izbranih držav BRIK in ZDA z elementi konkretnih ukrepov ekonomske politike in strategije na ravni države in mikro ekonomskih akterjev. To lahko zlasti pospeši industrijski razvoj, ki lahko svojo preobrazbo pospeši z intenziviranjem sodelovanja z BRIK državami in ZDA. Po drugi strani pa z razvojem offshoringa dviga produktivnost storitev.

3.4. Kakšni so lahko **dolgoročni rezultati** vašega raziskovalnega projekta glede na zgoraj označen potencialni pomen in razvojne cilje?

Raziskovalni rezultati so lahko neposredna osnova za vodenje ekonomske politike in strategije Slovenije v odnosu do držav BRIK ter ZDA in implicitno do ostalih članic EU. Podani so predlogi za smer, oblike ter dinamiko ukrepanja za akterje na ravni države ter ekonomskih subjektov. Uporabljena metodologija je originalna, priznane svetovne metode prvič uporabljene za prognoziranje razvoja Slovenije pri nas in tako lahko predstavljajo novum tudi za mednarodni prostor. Na ta način se pomaga uresničevati cilj strategije razvoja Slovenije in krepiti konkurenčnost slovenske družbe.

3.5. Kje obstaja verjetnost, da bodo vaša znanstvena spoznanja deležna zaznavnega odziva?

- ☒ a) v domačih znanstvenih krogih;
- ☒ b) v mednarodnih znanstvenih krogih;
- ☒ c) pri domačih uporabnikih;
- ☒ d) pri mednarodnih uporabnikih.

3.6. Kdo (poleg sofinancerjev) že izraža interes po vaših spoznanjih oziroma rezultatih?

MZZ, javnost, neposredni akterji mednarodnih (ekonomskih) odnosov, Gospodarska zbornica Slovenije, MZZ. Rezultati so se že v preteklosti in se bodo še intenzivneje uporabljali tudi v pedagoškem procesu, zlasti na podiplomskih programih doma in v svetu.

3.7. Število diplomantov, magistrrov in doktorjev, ki so zaključili študij z vključenostjo v raziskovalni projekt?

Dva sta doktorirala v času trajanja teg CRP projekta, eden pa je v zaključni fazi obrambe doktorata.

4. Sodelovanje z tujimi partnerji:

4.1. Navedite število in obliko formalnega raziskovalnega sodelovanja s tujimi raziskovalnimi institucijami.

Implicitno smo sodelovali z večino mednarodnih organizacij, k so pripravile scenarije bodočega razvoja sveta (IBRD, IMF, EU, OECD, OZN, razne banke oz. finančne ustanove ter seveda univerzami in inštituti, TEPSO in EIBO), eksplicitno pa z EUROCHAMBERS v Bruslju.

4.2. Kakšni so rezultati tovrstnega sodelovanja?

Rezultati tega sodelovanja se kažejo v vsklajevanju metodologije sodelovanja z najsodobnejšimi pristopi, bogatenje metodologije z lastnim prispevkom (metoda časovne distance) in zlasti aplikacija tovrstnih dolgoročnih prognoz na malo državo, Slovenijo, kar je redkost v svetovni literaturi.

EUROCHAMBRES je kot združenje evropskih gospodarskih zbornic uporabil primerjavo razvitosti EU, Kitajske in ZDA s pomočjo časovne distance za ozadje svojega predloga za marčevski sestanek voditeljev EU. Metoda bo uporabljena tudi pri bodočem delu na Milenijskih razvojnih ciljih oz. raziskovalnih podlagah zanje.

5. Bibliografski rezultati³ :

Za vodjo projekta in ostale raziskovalce v projektni skupini priložite bibliografske izpise za obdobje zadnjih treh let iz COBISS-a) oz. za medicinske vede iz Inštituta za biomedicinsko informatiko. Na bibliografskih izpisih označite tista dela, ki so nastala v okviru pričujočega projekta.

³ Bibliografijo raziskovalcev si lahko natisnete sami iz spletne strani: <http://www.izum.si/>

6. Druge reference⁴ vodje projekta in ostalih raziskovalcev, ki izhajajo iz raziskovalnega projekta:

Rezultati projekta so bili tekoče prezentirani javnosti v številnih intervjujih v medijih obeh glavnih izvajalcev Svetličič Marjana in Sicherl Pavleta doma in v tujini (EUROCHAMBERS, Financial Times). Poleg tega so bili uporabljeni v rednem in podiplomskem pedagoškem procesu na FDV in EF v Ljubljani in v tujini (Univerza v Trentu, Sarajevu) ter v številnih vabljenih predavanjih na posvetih v organizaciji GZS ter različnih drugih domačih in tujih organizatorjev (TEPSA predsedniške konference, MBA Univerze iz Marylanda). Svetličič Marjan je bil v času tega projekta izvoljen za Fellow Evropske akademije mednarodnega poslovanja in za podpredsednika International Advisory Councila 7. okvirnega programa EU.

Pavle Sicherl je pripravil analizo za razpravo na sestanku OECD 5-6 marca 2007 v Rimu na temo: Monitoring implementation of the Millennium Development Goals in the time dimensions. Background paper for the OECD/ISTAT seminar Dynamic Graphics for Presenting Statistical Indicators. Na 2007 International Conference on the Millennium Goals Statistics (ICMDGS), October 1-3, Manila, je pripravil metodologijo in analizo uresničevanja milenijskih razvojnih ciljev OZN za regije v razvoju in Kitajsko. V letu 2008 bomo s Statističnim Urdom ZN v New Yorku nadaljevali pogovore o postavitvi metode časovne distance na njihovo uradno spletno stran.

⁴ Navedite tudi druge raziskovalne rezultate iz obdobja financiranja vašega projekta, ki niso zajeti v bibliografske izpise, zlasti pa tiste, ki se nanašajo na prenos znanja in tehnologije.

Navedite tudi podatke o vseh javnih in drugih predstavitev projekta in njegovih rezultatov vključno s predstavitvami, ki so bile organizirane izključno za naročnika/naročnike projekta.

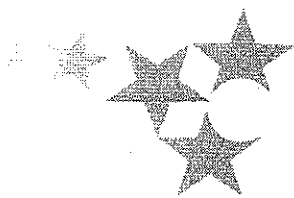

Burger A., Kajnc S., Sicherl P in Svetličič M, 2008.

Implikacije dolgoročnih prognoz razvoja sveta, EU in držav BRIK na slovensko strategijo odnosov z velikimi silami

Povzetek, smernice in priporočila

CRP V5-0269; Implikacije dolgoročnih prognoz razvoja sveta, EU in držav BRIK na slovensko strategijo odnosov z velikimi silami

Center za mednarodne odnose

Fakulteta za družbene vede

Kardeljeva pl. 5, SI-1000 Ljubljana

Tel: +386 1 5805 195 / Fax: +386 1 5805 109

<http://www.mednarodni-odnosi.si/cmo>

Ljubljana, marec 2008

Izvleček

Države BRIK postajajo glavni motor povečevanja svetovnega gospodarstva. Čeprav se konkretne ocene o velikosti njihovega BDP razlikujejo, dinamična analiza svetovne gospodarske rasti pokaže, da bodo države BRIK glavni nosilci prirasta svetovnega BDP v prihodnosti.

Projekcija rasti gospodarstev BRIK, Slovenije in ZDA pokaže na ogromno razliko med projiciranimi stopnjami rasti med Slovenijo in državami BRIK, čeprav se tudi za njih predvideva po l. 2030 znatna upočasnitev rasti. (več v Svetličič, Sicherl, 2006 in 2007). Ob tem velja opozoriti na stabilen položaj ZDA. Teorija nas uči, da je hitrost razvoja (nacionalnega) gospodarstva močno odvisna od dinamike razvoja njegovih partnerjev. Pospešeno gospodarsko sodelovanje s temi državami je tako lahko eden od ključnih elementov spodbujanja gospodarske rasti v Sloveniji. Oblike gospodarskega sodelovanja pa se ne smejo ustaviti pri trgovini.

Slovenija je pri blagovni menjavi zelo odvisna od držav EU, tja gre 68% izvoza in od tam pride kar 80% našega uvoza. Celotni blagovni deficit je približno za polovico manjši od tega deficita z EU, ker ga deloma nadomeščamo s trgovinskim presežkom z drugimi državami, ki pa je v letu 2007 zelo padel. (več v Sicherl in Burger, 2008). To zahteva nujne spremembe in prilagajanje na kratki in dolgi rok. Slovenija se z resnim zaostankom tudi za celotno EU27 obrača proti delu sveta, katerega visoke stopnje rasti bodo predstavljale glavni prirastek gospodarske rasti v svetu. Toda to velja bolj za mednarodno menjavo saj so, z izjemo naložb v Rusijo, slovenske neposredne investicije v države BRIK zanemarljive.

Glede na veliko oddaljenost teh tržišč in nasplošno naraščajoč pomen investicijskega sodelovanja v svetu bo treba v cilju ohranjanja tržnih deležev ter poglobljanja sodelovanja z njihovim večanjem vse hitreje dopolnjevati trgovinske oblike sodelovanja z investicijskimi, prav tako pa poseči v storitveni sektor in okrepiti sodelovanje na področju znanosti in raziskovanja.

Ker pa so ti trgi geografsko oddaljeni in so zato transakcijski stroški poslovanja z njimi bistveno višji in se jih podjetja, zlasti mala in srednja, le težko sama lotevajo brez ustrezne začetne podpore države, bi slednja morala v začetnih fazah znatneje podpirati osvajanje teh dokaj novih tržišč s strani naših podjetij.

Država lahko napore gospodarstva podpre na dveh ravneh: na oblikovanju ustreznega domačega konkurenčnega gospodarskega okolja in s spodbudami za internacionalizacijo podjetniške dejavnosti. V prvem svežnju so nujni ukrepi, ki bodo omogočili striktnije varovanje konkurence na trgu, nadaljnjo odpravo administrativnih ovir pri poslovanju, privabljanje tujih neposrednih naložb, izboljšanje infrastrukture, davčno razbremenitev gospodarstva in krčenje vloge države na vseh področjih. V okviru podpornih dejavnosti za internacionalizacijo pa so ključna oblikovanja ustreznega partnerstva pri promociji in zastopanju podjetij v tujini, pripravi pravnih in tržnih analiz ter na področju kadrovanja.

Uvod: priložnosti in potreba po sinergiji

Dolgoročna visoka gospodarska rast in makroekonomska stabilnost držav BRIK na eni strani ter trenutni finančni in gospodarski pretresi v ZDA, ki niso brez posledic zlasti za države članice EU, narekujejo okrepitev, zaenkrat še izjemno šibkih, gospodarskih vezi Republike Slovenije z državami BRIK. To najbolj kaže ocena, da lahko, na primer Kitajska po BDP na prebivalca po kupni moči dohiti Slovenijo, po realističnem scenariju razlik v pričakovanih stopnjah rasti (4%) že v 31 letih, torej l. 2034, Rusija pa še hitreje (več izračunov v Svetličič, Sicherl 2006). Ti, danes hitro rastoči trgi, so, z izjemo Rusije, tako geografsko kot tudi kulturno daleč od tradicionalnih mednarodnih trgov slovenskega gospodarstva, so izjemno veliki in raznoliki trgi, vsak s svojimi posebnostmi, kar so vse dejavniki, ki otežujejo zlasti vstop, pa tudi ohranjanje tržnega deleža na njih. Vendar analize svetovnega gospodarstva (Svetličič Sicherl 2006 in 2007), projekcije slovenskega gospodarske rasti (Burger, 2008) in ekonomska teorija narekujejo pospešeno izkoriščanje potenciala za gospodarsko sodelovanje s hitro rastočimi trgi držav BRIK.

V začetku 2008 je pravi trenutek za razmislek o okrepitvi naporov v smeri okrepitve delovanja na trgih BRIK. Ob finančni in gospodarski krizi v ZDA, ko tudi ameriška centralna banka napoveduje možnost recesije in ko se že kažejo znaki krize v posameznih sektorjih (najočitneje v gradbeništvu) v Zahodni Evropi, torej na tradicionalnih trgih za slovenske izvoznike, vse kaže, da se rešitev za svetovno gospodarstvo nahaja prav v netradicionalnih in hitro rastočih trgih, s tem pa tudi trenutek za izkoristek priložnosti in okrepitev navzočnosti slovenskega gospodarstva na teh trgih.

Slovenija kot mala država je lahko najuspešnejša, če svojo majhnost obrne v svojo korist. To pa lahko naredi z enotnim in koherentnim nastopom gospodarstva ob podpori države. Čeprav so Brazilija, Indija in Kitajska izven dometa neposrednih zunanjepolitičnih ciljev Republike Slovenije, procesi globalizacije ne poznajo geografskih in hitro presegajo kulturne razdalje oz. nagrajujejo prav tiste akterje, ki so se sposobni prilagajati v spremenjenih pomenih razdalje in kulturne raznolikosti. Ob ustrezni gospodarski politiki je zunanjepolitična podpora nujna za uspešno internacionalizacijo slovenskega gospodarstva. Slovenska vlada temu priučuje z načrtovanim odprtjem veleposlaništva v Braziliji, in novimi predstavništvi JAPT v Kazanu (Rusija) ter Šanghaju, vendar so možnosti za sodelovanje med državo in gospodarstvom veliko širše.

Politični odnosi z državami BRIK so stabilni. Politični dialog in sporazumi o sodelovanju sklenjeni med EU in posamezno državo predstavljajo okvir tako političnih kot gospodarskih odnosov. Medtem ko Brazilija, Indija in Kitajska ne predstavljajo območij posebnega političnega interesa Republike Slovenije, je Rusija tako rekoč soseda EU, globalni svetovni akter in politično (ter tudi gospodarsko) močno prisotna tudi na Balkanu, zaradi česar so dobri politični odnosi z njo izjemnega pomena. (več v Nahtigal 2008b, Cantarutti in drugi, 2008).

Vse štiri države so si v marsičem podobne in v marsičem raznolike, skupno pa jim je njihova velikost in njihov gospodarski potencial – to dvoje narekuje nujno sodelovanje oz. podpora države pri dejavnostih gospodarstva za izkoriščanje gospodarskega potenciala. Ključni element vsake prihodnje strategije delovanja slovenskega gospodarstva na trgih BRIK je tako oblikovanje ustreznega partnerstva med državo in gospodarstvom.

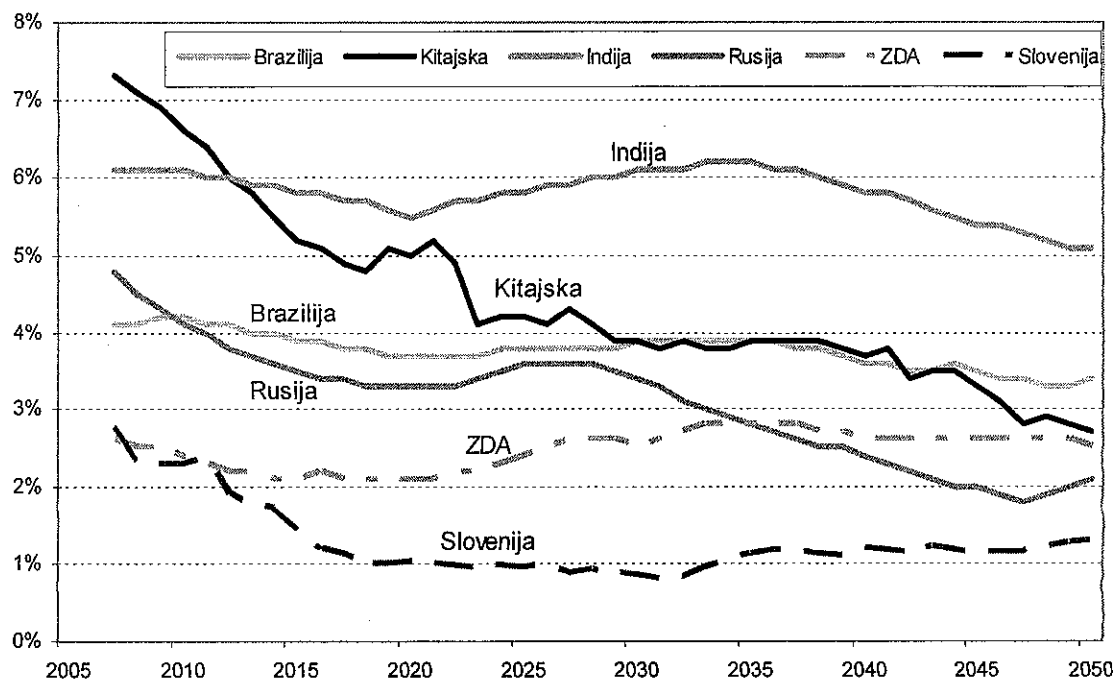
Slovensko gospodarstvo v svetu in izzivi svetovnega gospodarstva

Svetovno gospodarstvo

Države BRIK postajajo glavni motor povečevanja svetovnega gospodarstva. Čeprav se konkretne ocene o velikosti njihovega BDP razlikujejo,¹ dinamična analiza svetovne gospodarske rasti pokaže, da bodo države BRIK glavni nosilci prirasta svetovnega BDP v prihodnosti (Slika 1).

Slika 1: Projekcije gospodarske rasti v BRIC, ZDA in Sloveniji.

¹ Glej preliminarne rezultate študije 2005 International Comparison Program, ki jo je decembra 2007 objavila Svetovna banka (WB) in ki so pokazali bistveno drugačne rezultate za BDP po kupni moči (PPP) kot so dosedanja rezultati, ki jih npr. objavlja Mednarodni monetarni sklad (IMF) v Tabeli 1 (Sicherl, Svetličič, Burger 2008).

Vir: Lastni izračuni Burger (2008) in Goldman Sachs (2003).

Projekcija rasti gospodarstev BRIK, Slovenije in ZDA pokaže na ogromno razliko med projiciranimi stopnjami rasti med Slovenijo in državami BRIK, čeprav se tudi za njih predvideva po l. 2030 znatna upočasnitev rasti. (več v Sicherl in Burger 2008). Ob tem velja opozoriti na stabilen položaj ZDA. Teorija nas uči, da je hitrost razvoja (nacionalnega) gospodarstva močno odvisna od dinamike razvoja njegovih partnerjev. Pospešeno gospodarsko sodelovanje s temi državami je tako lahko eden od ključnih elementov spodbujanja gospodarske rasti v Sloveniji. Oblike gospodarskega sodelovanja pa se ne smejo ustaviti pri trgovini.

Projekcije slovenskega gospodarstva

Projekcije razvoja Slovenije do l. 2050 (Burger 2008) kažejo zaskrbljujočo sliko, saj se bo rast bistveno upočasnila. Iluzorno je pričakovati, da lahko dosežemo v naslednjih 40 letih rast kot v preteklem obdobju 1993-2006, ko je znašala povprečno 4,2 %. K temu je akumulacija fizičnega kapitala prispevala 2,0 %, rast človeškega kapitala 0,5 %, rast števila zaposlenih 0,6 %, nepojasneni del povprečne rasti (skupna faktorska produktivnost) pa je znašala 1,1 % na leto. Ker so možnosti rasti na osnovi akumulacije fizičnega kapitala v prihodnje znatno manjše kot v preteklosti, kar ob hitrem staranju prebivalstva in nizki nataliteti še bolj velja za

človeški kapital, je edini realni vir znatnejše spodbude lahko iskati v dejavnikih skupne factorske produktivnosti, torej v inovacijah, znanju in tehnologiji, liberalnejši politiki uvoza delovne sile in iskanju spodbud za ekspanzijo v krepitvi sodelovanja s hitro rastočimi trgi glede na povezavo med stopnjami rasti partnerskih držav in latsno državo (glej Svetličič in Sicherl, 2007).

Upočasnitev gospodarske rasti v Sloveniji v prihodnjih desetletjih napovedujejo vse različice projekcij, zato se moramo tega dejstva začeti zavedati in ga upoštevati pri oblikovanju politik. Kljub upočasnitvi rasti pa se razlika v napovedanih letnih stopnjah rasti med pesimistično varianto brez reformnih ukrepov in reformnima različicama v razdobju do leta 2020 giblje med 0,75 in 1 odstotno točko v korist reform. Že do leta 2020 se bo realni BDP glede na raven leta 2006 povečal za kar 12 % bolj v reformni varianti kot v status quo varianti. Od prve polovice 2020-tih let se napovedane stopnje rasti BDP po reformnih in pesimističnih različicah skorajda ne razlikujejo več. Po drugi strani pa se začnejo odpirati škarje med omenjenimi različicami in optimistično varianto visoke rodnosti. Razlike proti koncu napovedanega obdobja znašajo že 0,5 odstotne točke.

Gospodarski odnosi s hitro rastočimi trgi

Slovenija je pri blagovni menjavi zelo odvisna od držav EU, tja gre 68% izvoza in od tam pride kar 80% našega uvoza. Celotni blagovni deficit je približno za polovico manjši od tega deficita z EU, ker ga deloma nadomeščamo s trgovinskim presežkom z drugimi državami, ki pa je v letu 2007 zelo padel. To zahteva nujne spremembe in prilagajanje na kratki in dolgi rok. Obenem se je pokazalo, da so tudi med državami EU vse bolj uspešne tiste države, ki imajo visok delež zunanjih ekonomskih odnosov izven članic EU.

Na kratki rok se je Slovenija z izjemnim povečanjem deficita trgovinske bilance v letu 2007 in prekomernim zadolževanjem v tujini znašla v položaju povečane negotovosti, ko je zgodba o visokih stopnjah rasti izvoza zasenčena z velikim deficitom in pričakovanim zmanjšanjem stopnje rasti v razvitih državah.

Na srednji in dolgi rok države BRIK postajajo glavni motor povečevanja svetovnega gospodarstva. V svetovnem gospodarstvu je tako mogoče na eni strani predvideti močno

konvergenco, t.j. zelo hitro približevanje Kitajske tako glede na EU kot na ZDA; na drugi strani pa ni jasnih znakov, da bi se EU pomembno približevala ZDA, čeprav je sedanja ekonomska situacija v EU dosti boljša kot v ZDA.²

Tako Slovenija kot EU bi se morali tega zavedati in se primerno prilagajati na te spremembe v svetu. vendar je npr. delež izvoza na Kitajsko v Sloveniji le 1% in v EU27 5.5 %, pri uvozu 6.8 % in 14.3 %. Kitajska pa je postala drugi trgovinski partner EU27, takoj za ZDA. Slovenija se torej z resnim zaostankom tudi za celotno EU27 obrača proti delu sveta, katerega visoke stopnje rasti bodo predstavljale glavni prirastek gospodarske rasti v svetu. Z izjemo naložb v Rusijo so slovenske naložbe v države BRIK zanemarljive.

Od svetovnih velikih gospodarstev izven EU sta Rusija in ZDA najbolj pomembna partnerja slovenskemu gospodarstvu v več pogledih, dosednji presežek v blagovni menjavi je le eden od njih. Na uvozni strani Kitajska že prehiteva ZDA, medtem ko sta deleža uvoza iz Indije in Brazilije skupaj le okoli polovice deleža Kitajske in okoli tretjine deleža Rusije.(več v Nahtigal 2008a in b ter Cantarutti in dr. 2008).

Na izvozni strani je seštevke deležev Kitajske, Indije in Brazilije v slovenskem izvozu kar šestkrat manjši od deleža izvoza v Rusijo in štirikrat manjši od deleža izvoza v ZDA. Glede na velikost tega trga in na potencialne možnosti se kot osnovni problemi našega izvoza postavljajo kvaliteta in cenovna konkurenčnost hkrati s premajhno odprtostjo v svet izven tradicionalnih trgov ter premajhne organiziranosti in pomoči države na teh velikih trgih.

Onstran blagovne menjave

Treba je upoštevati, da poleg povečevanja trgovine z državami BRIK moramo postopoma tudi odločnejše spreminjati strukturo te menjave, saj se je npr. Kitajska že povzpela na globalnem trgu visoko tehnoloških izdelkov, hkrati pa se hitro vključuje v informacijsko področje, kjer tehnologija omogoča hitro širjenje dostopa najširšim slojem prebivalstva. Države BRIK bodo v prihodnje pospešeno iskale priložnosti prodaje svojih izdelkov višjih dodanih vrednosti tudi

² Glej časovne distance za Kitajsko, EU in ZDA v grafikonu 1 (Sicherl in Burger 2008).

na našem trgu. S tem se bodo morali soočiti naši domači proizvajalci, zato bo tudi zaradi tega nujno pospešiti prestrukturiranje naše industrije in storitev v smeri večje tehnološke intenzivnosti ter vsebnosti znanja izdelkov in storitev. Po drugi strani pa bomo na njihovih trgih soočeni z vse večjo konkurenco in bo možno povečevati prodaje le, kolikor bodo izdelki in storitve nudili vse pomembnejšo dodano vrednost v odnosu na domače in tuje proizvajalce na teh trgih.

Glede na veliko oddaljenost teh tržišč in nasplošno naraščajoč pomen investicijskega sodelovanja v svetu bo treba v cilju ohranjanja tržnih deležev ter poglobljanja sodelovanja z njihovim večanjem vse hitreje dopolnjevati trgovinske oblike sodelovanja z investicijskimi. Če hočemo zagotavljati ustrezno kakovost uvoznih komponent in povečevanje tržnih deležev na področju zadovoljevanja potreb potrošnikov in ne le prodajati izdelkov, bo treba bistveno povečati naše naložbe v teh državah. Poleg tega pa bo treba začeti sklepati tudi posle oddajanja storitev v teh državah, t. i. offshoring. Ne bo več mogoče konkurirati niti na evropskem trgu, v kolikor bodo konkurenti s pomočjo offshoringa začeli znatneje zniževati stroške in krepiti tako svojo konkurenčnost. Indija je tipična država, kjer se opravlja največ takih poslov, hitro ji sledi pa tudi že Kitajska.

Gledano z ekonomskega stališča, lahko glavne implikacije dolgoročnih prognoz razvoja sveta na slovensko strategijo odnosov z velikimi silami povzamemo v treh točkah. EU ostaja naš glavni partner. Mimo tega pa sta med drugimi velikimi silami iz več razlogov Rusija in ZDA glavna ekonomska pa tudi politična partnerja, državi, ki odločilno vplivata na dogajanja v svetu. V svetovnem okviru bo Slovenija ostala v področju z nižjimi stopnjami gospodarske rasti, to navaja na potrebo za večjo odprtost in organiziranost do svetovnih centrov hitre rasti. Zato velja v prihodnje bistveno hitreje povečevati delež ekonomskih odnosov z ZDA in to navkljub padanju vrednosti dolarja, ker je dolar še vedno prevladujoča svetovna rezervna valuta ter z Rusijo pa tudi ostalimi državami BRIK skupine, saj od tu prihaja največja dinamika svetovnega razvoja. Priložnosti, ki se porajajo na teh trgih je mogoče uspešno »zajadрати« le s pomočjo večjih vlaganj v znanje in tehnologijo, skratka s krepitvijo inovativnosti in kreativnosti. Za to pa so nujni spodbudni domači infrastrukturni pogoji, spodbudna podjetniška klima, poenostavljena regulativa s čim manj administriranja, odprtost v svet in s tem pospeševanje konkurence na domačem trgu, učinkovita pravna država in pregleden sistem nasploh. To so notranji predpogoji, ki omogočajo hitro prilagajanje in odzivanje na dolgoročne svetovne trende, ki so za majhno državo kot je Slovenija odločilni za

dolgoročen, vzdržen in stabilen razvoj. Tako za EU kot za Slovenijo velja, da je pravilna pot spodbujanje konkurence in prestrukturiranja, ne pa defenzivna politika glede globalizacije.

Izziv za slovenske oblikovalce politike v luči ponovnega vzpona nekdanjih velesil pa je zlasti preprečiti protekcionizem, gospodarski nacionalizem, in dirigizem, ki na kratek rok sicer prinašata politične koristi, na dolgi rok pa vodita v gospodarsko nazadovanje, izgubo konkurenčnosti in zmanjšanje blaginje večine prebivalcev. Priložnosti, ki jih bodo ponujale visoke rasti velikih razvijajočih se gospodarstev, kot so Indija, Kitajska in Brazilija (ter še kakšno desetletje Rusija), so večplastne. Prvič, visoka rast v teh državah bi lahko nevtralizirala negativne učinke starajočega prebivalstva v Sloveniji in ostalih razvitih državah. Drugič, visoka rast lahko vodi do višjih donosov in povečanega povpraševanja po kapitalu v teh državah. Domači lastniki kapitala bodo na ta način lahko donosneje naložili svoja sredstva kot bi jih lahko v domačih gospodarstvih, kjer bo usihajoča zaloga delovne sile povzročila zmanjšanje investicijskih potreb. Tretjič, domači pokojninski skladi bodo ob pomanjkanju donosnih naložb doma svoja sredstva nalagali v hitro rastoče trge. Na teh finančnih trgih bo verjetnost, da bi ob prodaji naložb upokojencev prišlo do padca njihove vrednosti, manjša. Četrto, kot je na lastni koži preizkusila zlasti Nemčija, intenzivna rast v državah BRIK odpira možnosti za izvoz investicijskega blaga, kar stimulira rast doma, ugodno vpliva na pogoje menjave in omogoča večji obseg uvoza iz držav v razvoju. Za slovenska podjetja bo prisotnost naložb in izvoz proizvodov in storitev na ključne trge v razvoju postalo ključna strateška odločitev in pogoj za dolgoročni obstoj. Petič, uspešno jezenje vala rasti v državah BRIK in ostalih državah v razvoju bo velevalo intenzivnejše mednarodno vertikalno integracijo proizvodnih procesov. Mednarodni outsourcing (mednarodno zunanje izvajanje dejavnosti) in vertikalne tuje neposredne investicije (izvajanje procesov v podružnicah v tujini) sta v najrazvitejših gospodarstvih že nekaj časa stalnica, močno pa je v porastu zlasti offshoring storitev (zunanje izvajanje poslovnih storitev preko tujega neodvisnega izvajalca ali tuje podružnice). Ker postajajo z gospodarskim razvojem trgi vmesnih dobrin vse bolj zreli (»thick market hypothesis«), transportni stroški vse nižji, informacijsko-komunikacijske tehnologije vse bolj dostopne in regulativni okvirji mednarodnega poslovanja vse manj omejujoči, se vse več podjetij odloča za prenos dela dejavnosti (proizvodnjo vmesnih proizvodov ali storitev) na zunanje izvajalce v države z nižjimi stroški dela ali dostopnejšim specifičnim znanjem, kar jim omogoča zniževanje stroškov, osredotočanje na ključne kompetence, zmanjševanje stroškov lastnih vlaganj, prenos fiksnih stroškov v variabilne,

čiščenje bilanc, povečanje fleksibilnosti, izkoriščanje naprednejših tehnologij od specializiranih dobaviteljev in zmanjševanje tveganja.

Največje svetovne ekonomije čez nekaj desetletij ne bodo nujno hkrati tudi najrazvitejša gospodarstva, (več v Svetličič in Sicherl, 2006 in 2007) zato bo tesnejše mednarodno ekonomsko sodelovanje zahtevalo kompleksnejše strateške odločitve o načinu vstopa in sodelovanja, izbiri nabora primernih izdelkov in storitev ter premeščanju kulturnih razlik med trgi. Izziv za slovenska podjetja bo na eni strani proučiti potrebe, okuse in ostale specifikke medpodjetniških in potrošniških trgov, da bi lahko ustvarila čim večji izvoz, po drugi strani pa najti načine, kako svoje proizvodne verige smiselno internacionalizirati in reorganizirati s pomočjo outsourcinga in offshoringa. Zavedati se je treba, da je proizvodna učinkovitost, ki bo v vse večji meri zahtevala mednarodno organiziranost proizvodne verige, nujni pogoj za dolgoročno rast izvoza. Če domača podjetja, zlasti pa izvozniki, ne bodo kmalu spoznala koristi in osrednjega pomena mednarodne fragmentacije proizvodnega procesa, bo kaj kmalu načeta njihova konkurenčnost, zmanjšani tržni deleži in ogrožen izvoz.

Tudi s političnega zornega kota je treba okrepiti sodelovanje s temi državami tako bilateralno kot v okviru mednarodnih organizacij ter sistemu OZN. V slovenskem interesu so dobri odnosi EU z Rusijo zato je treba narediti vse, da se sklene ustrezen dolgoročen sporazum o sodelovanju, pa ne le na energetske področju. (več v Nahtigal 2008c). Podobno velja tudi za odnose z ZDA, Indijo in Brazilijo. (podrobnosti v Canterutti in dr., 2008). Toda takšni regionalni sporazumi so le okvir, ki omogoča okrepitev tudi bilateralnega sodelovanja na vseh ravneh. Ker pa so te države geografsko oddaljene in so zato transakcijski stroški poslovanja z njimi bistveno višji in se jih podjetja, zlasti mala in srednja le težko sama lotevajo brez ustrezne začetne podpore države, bi slednja morala v začetnih fazah znatneje podpirati osvajanje teh dokaj novih tržišč s strani naših podjetij. Okrepiti velja delo naših ekonomskih svetnikov na ambasadah v teh državah in vlogo predstavništev JAPTI oz. tudi finančno podpirati delovanje poslovnih klubov gospodarstvenikov na teh trgih.

Priložnosti hitro rastočih gospodarstev za slovensko gospodarstvo

Čeprav se je za države BRIK uveljavilo skupno poimenovanje, med njimi obstajajo velike razlike glede na zahtevnost in odprtost trga, privlačnost za različne sektorje gospodarstva in oblike pristopa k poslovanju na njihovih trgih. To se odraža v razlikah v trenutni slovenski blagovni menjavi s temi državami kot tudi v višini neposrednih tujih investicij in različnem statusu slovenskih podjetij v teh državah. Medtem ko slovenske neposredne investicije v Rusiji sežejo v stotine mio evrov, se po ocenah GZS na Kitajskem gibljejo pod osem mio evrov, v Indiji in Braziliji pa dosegajo 2,2 oz. 3,6 mio evrov. V višini blagovne menjave je razkorak manjši, zato pa razen v priemru Rusije Slovenija beleži trgovinski deficit.³ Trend razvoja navzočnosti slovenskih podjetij v vseh državah pa nakazuje širitev dejavnosti iz prestolnic in največjih urbanih središč v ostale regije posameznih držav. Čeprav takšen razvoj nudi izjemen potencial za okrepitev podjetniške dejavnosti, pa začetni stroški, infrastrukturne ovire, različen pravni okvir (federalna ureditev držav) in kadrovsko pomanjkanje upočasnjujejo ali celo preprečujejo takšen razvoj srednjevelikim in manjšim podjetjem. Odprtju predstavništev JAPTI v Kazanu (Republika Tatarstan, Rusija) in Šanghaju (Kitajska) mora slediti evalvacija njunega dela in priprava ustreznih smernic za oblikovanje podobnih predstavništev v drugih regijah Rusije in Kitajske in v Indiji ter Braziliji. Podobno velja za že vzpostavljena ali načrtovana sodelovanja GZS s posameznimi regijami v Rusiji (več v Cantarutti in dr. 2008).

Kljub raznolikosti trgov BRIK z vidika njihove notranje kupne moči, geografske oddaljenosti in konkurenčnih pogojev, je navzočnost slovenskega podjetništva na teh trgih sektorsko relativno ozka. Prevladujejo farmacevtska industrija, proizvodi za potrebe elektronske in elektromehanske industrije ter sestavni deli za potrebe avtomobilske industrije, kar tudi sicer predstavlja najuspešnejše sektorje slovenskega gospodarstva. Sicer je izjemno spodbudno, da gre za visokotehnološke proizvode, vendar kot dokazujeta investiciji podjetja Ultra v telekomunikacije in podjetja v turizmu v Braziliji, je mogoče vstopiti in zato tudi nujno raziskati možnost vstopa v storitveni sektor. Trend širjenja podjetniškega sodelovanja izven centrov teh trgov mora biti tako povezan z raziskovanjem možnosti poseganja v storitveni sektor.

³ V primeru Rusije je treba opozoriti, da večino njenih energentov uvažamo prek tretjih držav, zato niso zajeti v statistiki mednarodne menjave z Rusijo.

Prav tako se kaže neizkoriščen potencial na nekaterih drugih področjih sodelovanja, kot so znanost in raziskovanje, logistika, turizem in na področju izkoriščanja energetskega virov. Podpora v programih znanstvenega sodelovanja med slovenskimi univerzami in inštituti mora biti ciljno usmerjena na potrebe slovenskega podjetništva. Rezultati sofinanciranih bilateralnih projektov na področju regionalnega razvoja, spodbujanja srednje velikih in malih podjetij ter razvoja storitvenega sektorja imajo velik potencial prevoda v okrepitev podjetniške navzočnosti in uspešnosti.

Velik potencial, tudi za manjša in inovativna podjetja je v nekaterih specifikah skupnih hitro rastočim gospodarstvom. Ukrepi proti okoljski degradaciji in ustrezna energetska oskrba, prav tako pa tudi ustrezna zdravstvena oskrba in izobraževanje ter tehnično izpolnjevanje kadrov so področja, v katera bodo države BRIK morale investirati v naslednjih desetletjih in ki prav tako predstavljajo področja za sodelovanje na državni in regionalni ravni, zlasti na področju znanosti, s prenosom na storitveni sektor.

Slovenija, zlasti srednje velika in manjša, podjetja so zainteresirana za preboj na trge BRIK. Krepitev podjetniške dejavnosti na teh trgih ovirajo zlasti visoki začetni stroški poslovanja, priprava ustreznih tržnih analiz za vstop na trg, poznavanje delovanja pravnega sistema, ki preferira določene sektorje in specifične oblike navzočnosti ter visoki stroški vzdrževanja ustreznosti na trgu, vključno s kadrovskimi ovirami. V tej luči so potrebni nadaljnji ukrepi, ki bodo razbremenili posamezna podjetja pri njihovih naporih oz. jim omogočili vstop na te trge. Ti ukrepi morajo nasloviti vprašanja predstavnosti, tržnih in pravnih analiz in kadrovska vprašanja.

Priporočila

Zmagovalci »jutrišnjega« sveta bodo tisti, ki se bodo znali v pravem trenutku odzvati in se prilagoditi tektonskim spremembam na svetovnem trgu, in tisti, ki bodo uspeli zaznati pravo smer teh sprememb. Oblikovanje Kitajske in Indije kot glavnih svetovnih igralcev je danes tako dramatičnega pomena, kot je bil nastop Nemčije v 19. in ZDA v 20. stoletju. Preoblikuje se namreč celotna geopolitična karta sveta. Kje v teh premikih od ameriškega 20. stoletja k azijskemu 21. stoletju se bo znašla Slovenija, je v veliki meri odvisno od nas samih. Zato je danes odločilnega pomena, da čimprej »odkrijemo« novo porajajoče centre gospodarske moči

kot nove velike priložnosti, tako kot jo je Marko Polo pred približno 800 leti Kitajsko, in se otresemo bojazni, da hiter razvoj teh gospodarstev ogroža naš razvoj. To je mogoče le z nadomeščanjem defenzivne politike glede globalizacije s proaktivno politiko lovljenja priložnosti v svoja jadra v cilju krepitve konkurenčnosti. Toda svoj položaj lahko, v sklopu EU krepimo tudi s krepitvijo mehke moči, kot je npr. slog življenja, pa tudi fleksibilnost, prilagodljivost, podjetništvo, mreženje (skrite povezave) in ne nazadnje kot globalnega zakonodajalca oziroma kreatorja standardov. Evropski socialni model lahko kompenzira takšno povečano fleksibilnost z zagotavljanjem več stabilnosti in lahko, na dolgi rok, z naraščajočimi dohodki pridobi več podpornikov tudi drugod po svetu.

Glavni priporočili za oblikovanje spleta ekonomskih politik so naslednji. Prvič, nekje do sredine 2020-tih lahko s pravočasnimi in korenitimi reformami znatno ublažimo zmanjševanje letnih stopenj rasti tudi za 1 odstotno točko na leto. Drugič, od sredine 2020-tih, ko se bodo pozitivni učinki reformnih ukrepov zmanjšali, je na voljo le še demografski instrument povečevanja števila delovno sposobnih ljudi, bodisi preko večje rodnosti bodisi s pomočjo intenzivnejših imigracijskih tokov. (več v Burger 2008). Dolgoročno bo zaradi neizogibnega staranja prebivalstva rast slovenskega bruto domačega proizvoda toliko bolj odvisna od tehnološkega napredka in rasti človeškega kapitala. Napredek na teh dveh področjih je mogoče doseči le s striktnejšim varovanjem konkurence na trgu, nadaljnjo odpravo administrativnih ovir pri poslovanju, privabljanju tujih neposrednih naložb, izboljšanju infrastrukture, davčni razbremenitvi gospodarstva in krčenju vloge države na vseh področjih. Ne nazadnje lahko krepitev sodelovanja z najbolj dinamičnimi deli svetovne ekonomije, državami BRIK vsaj delno kompenzira razvojen impulze, ki so doslej prihajali od zunaj, iz EU. Upoštevati pa je treba različne pričakovane dinamike teh gospodarstev, zlasti Rusije, kjer se zaradi napovedanega postopnega zmanjševanja števila prebivalcev okrog leta 2035 pričakuje zdrs rasti BDP pod 3 % vse do 2 % v letu 2050. Zato je ključnega pomena krepiti sodelovanje z Rusijo zlasti v obdobju do l. 2035.

Glavna priporočila za premagovanje neposrednih ovir pri vstopu in uspešnem delovanju slovenskega gospodarstva v državah BRIK so naslednja. Prvič, združitev naporov države in gospodarstva je mogoče doseči z ustreznim partnerstvom med Ministrstvom za gospodarstvo in ustreznimi agencijami (JAPTI, ARRS), GZS in zainteresiranimi podjetji ter Ministrstvom za zunanje zadeve. To partnerstvo mora pokrivati vprašanja navzočnosti slovenskih podjetij, promocije, tržnih in pravnih analiz ter kadrovskega vprašanja. Ključno načelo pri vprašanju

navzočnosti mora biti sinergija. Pri ustreznem oblikovanju partnerstva mora biti upoštevana kadrovska struktura diplomatsko konzularnega predstavništva v državi, zastopanost po regijah in sektorski interes, še posebej pa se morajo izkoristiti obstoječe povezave s Slovenci, ki živijo na območju, povezave med mesti in druge povezave. Problem visokih stroškov tržnih in pravnih raziskav se mora nasloviti v okviru partnerstva med akademsko/raziskovalno sfero, GZS, JAPTI in podjetji. Primerni ukrepi so lahko pobude v okviru CRP, sofinanciranje raziskovalnih potovanj, ipd. Podobno velja za kadrovanje, podjetja je mogoče razbremeniti s spodbudami države in sofinanciranju stroškov zaposlenih na skupnih predstavništvih. Nadalje je v kadrovanju treba pristopiti tudi strateško v okviru delovanja v mednarodnih organizacijah. Vrsta mednarodnih organizacij, vključno z EU, v državah BRIK in njihovi neposredni okolici vodi številne projekte tehnične pomoči, ki se izvajajo s posameznimi eksperti ali v okviru t. i. *twinning* projektov. Sekundiranje posameznikov na delo v takšnih projektih ustvarja dolgoročne vezi, zagotavlja prenos znanja in odpira možnosti za nove gospodarske naložbe. Skratka, visoko usposobljeni kadri, hitro odzivni, svetovljanski po vrednotah in znanju jezikov so ključ našega dolgoročne uspešnosti bolj kot iskenaje rešitev le v takšnih ali drugačnih organizacijskih oblikah.

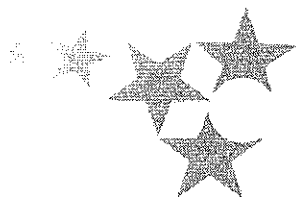
Uporabljene študije izdelane v okviru CRP-a: Implikacije dolgoročnih prognoz razvoja sveta, EU in držav BRIK na slovensko strategijo odnosov z velikimi silami

1. Burger A. 2008. Projekcije gospodarske rasti Slovenije do 2050, CMO, Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani, 2008.
2. Burger A., Kajnč S., Sicherl P in Svetličič M, 2008. Implikacije dolgoročnih prognoz razvoja sveta, EU in držav BRIK na slovensko strategijo odnosov z velikimi silami; povzetek, smernice in priporočila
3. Cantarutti A, Jare M., Vita-Dolinar K., in Turk N.,. 2008. Analize bilateralnih odnosov in predlogi za krepitev sodelovanja s posameznimi državami: Brazilijo, Indijo, Kitajsko, Rusijo in ZDA. CMO, Ljubljana, mimeo.
4. Kajnč S. 2007. Razumevanje evropske zunanje politike z vidika dihotomije agent.-struktura. Doktorska disertacija, Ljubljana.
5. Nahtigal M. 2008a. Elementi strategije dolgoročnih odnosov Republike Slovenije z ZDA. CMO, Ljubljana, mimeo.
6. Nahtigal M. 2008b. Odnosi med Slovenijo in Rusijo- nekateri pomembnejši ekonomsko socialni in pravni trendi. CMO, Ljubljana, mimeo.
7. Nahtigal M. 2008c. The Potential for a productive and mutually beneficial partnership between the EU and Russia is immense. Predstavljeno na IIP Conference on EU Russia 2008.
8. Svetličič M. in Sicherl P., 2006. Kitajci prihajajo: grožnja ali priložnost. Teorija in praksa, let. 43, št. 5–6, str. 690 do 715.
9. Svetličič M. in Sicherl P. 2007. Evropska unija v svetovnem gospodarstvu danes in jutri, Teorija in praksa, let. 44, 6/2007, str. 896-921.

Prof. dr. Sicherl Pavle in Burger Anže

**Prerez stanja in implikacij svetovnega ekonomskega
razvoja na slovensko strategijo odnosov z velikimi
silami¹**

**CRP V5-0269; Implikacije dolgoročnih prognoz razvoja sveta, EU in držav
BRIC na slovensko strategijo odnosov z velikimi silami**

Center za mednarodne odnose
Fakulteta za družbene vede
Kardeljeva pl. 5, SI-1000 Ljubljana
Tel: +386 1 5805 195 / Fax: +386 1 5805 109
<http://www.mednarodni-odnosi.si/cmo>

Ljubljana, marec 2008

¹ V tej analizi povzemamo samo nekaj splošnih ugotovitev, ki so mnogo podrobneje opredeljene v posameznih študijah bilateralnih odnosov s posameznimi državami (glej literaturo).

1. Položaj držav BRIK v svetovnem gospodarstvu

Države BRIK postajajo glavni motor povečevanja svetovnega gospodarstva, čeprav se konkretne ocene o velikosti njihovega BDP razlikujejo. Preliminarni rezultati študije 2005 International Comparison Program, ki jo je decembra 2007 objavila Svetovna banka (WB) so pokazali bistveno drugačne rezultate za BDP po kupni moči (PPP) kot so dosedanja rezultati, ki jih npr. objavlja Mednarodni monetarni sklad (IMF). Ti izračuni so nastali na podlagi novih izračunov indeksov cen v tem mednarodnem programu, ki temeljijo na novih ocenah cen, ki pa niso narejene na podlagi ocen za celotno območje držav. Vprašljivo je ali so ti indeksi cen pravilno vključili cene v ruralnih predelih Kitajske in Indije. Zato je predsednik Svetovne banke Robert Zellick dejal, da je pri stalnem izboljševanju podatkovne baze za Kitajsko in druge države v razvoju pričakovati, da bo prišlo še do sprememb v teh ocenah in da Svetovna banka ni v svoji politiki prišla do novih sklepov na podlagi tega poročila. Razlike pa so tako velike, da je potrebno imeti to informacijo v mislih ne kot uradne ocene Svetovne banke, ampak kot enega od možnih ekstremov v razponu kjer se nahajajo dejanske vrednosti. Tako so te preliminarne ocene BDP po kupni moči za Kitajsko in Indijo približno manjše kar za okoli polovice glede na druge vire. Tu nam služijo kot dodatna informacija za preverjanje zaključkov tudi v primeru take zelo drugačne ocene stanja.

Tabela 1. Ocene BDP iz različnih virov

International Monetary Fund (2007)		IPC (from World Bank) 2005	
Država	BDP (PPP) \$m	Država	BDP (PPP) \$m
Svet	72,337,649	Svet	54,980,400
EU	14,953,057	EU	13,018,500
ZDA	13,543,330	ZDA	12,376,100
Kitajska	11,606,336	Kitajska	5,333,200
Indija	4,726,537	Japonska	3,870,300
Japonska	4,346,080	Nemčija	2,514,800
Nemčija	2,714,469	Indija	2,341,000
Velika Britanija	2,270,884	Velika Britanija	1,901,700
Francija	2,040,109	Francija	1,862,200
Brazilijska	2,013,893	Rusija	1,697,500
Rusija	1,908,739	Italija	1,626,300
Italija	1,888,492	Brazilijska	1,585,100

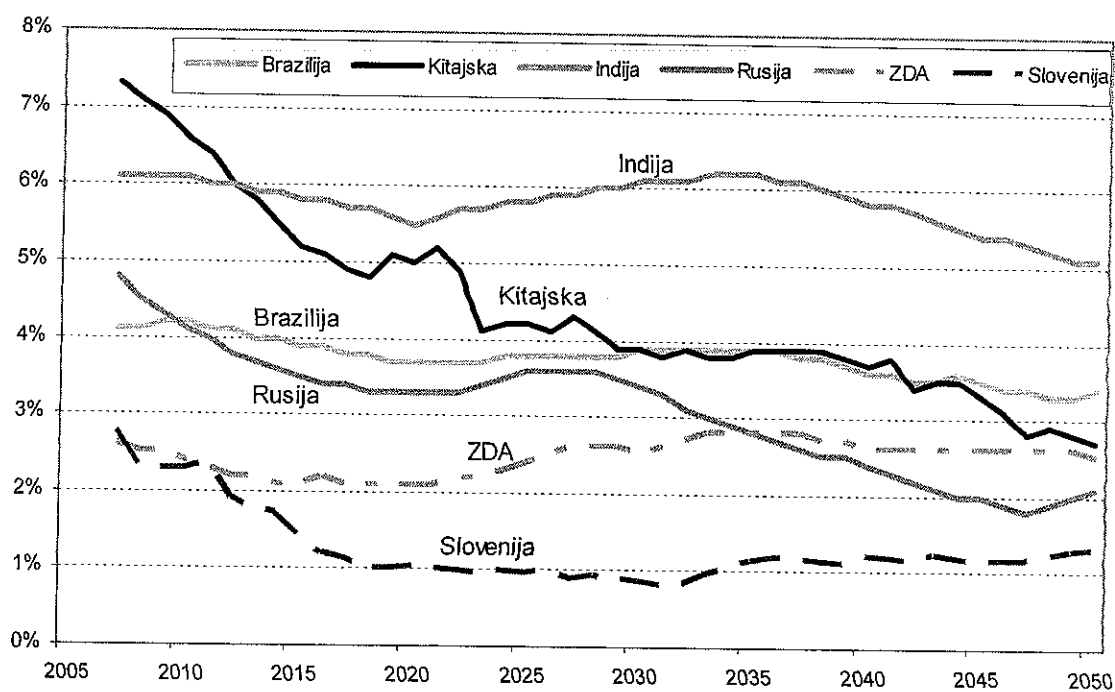
Vir: Wikipedia, dostop 31.1.2008

Tabela 2. Ocena sedanjega prirastka BDP v 2007

BRIK BDP nivo	20255505	BRIK BDP nivo	10956800
Začetni prirastek BDP		Začetni prirastek BDP	
EU+ZDA	807057	EU+ZDA	808234
Kitajska+Indija	1633287	Kitajska+Indija	928578

Kljub preliminarnim nižjim novim ocenam BDP za Kitajsko in Indijo, ki jih je objavila Svetovna banka, je zaključek še vedno enak kot v naših prejšnjih poročilih: države BRIK bodo glavni nosilci prirasta svetovnega BDP v prihodnosti. Tudi za Rusijo in Brazilijo so preliminarni rezultati študije WB nižji, a veliko manj kot pri Kitajski in Indiji. V tabeli 2 lahko vidimo te bistveno nižje ocene za seštevek za države BRIK. Drugačna pa je slika, če zadevo gledamo dinamično.

Slika 1: Projekcije gospodarske rasti v BRIC, ZDA in Sloveniji.

Vir: Lastni izračuni Burger A. 2008 in Goldman Sachs (2003).

Očitna je ogromna razlika med projiciranimi stopnjami rasti med Slovenijo in državami BRIK, čeprav se tudi za njih predvideva po l. 2030 znatna upočasnitev rasti. Značilno pa je,

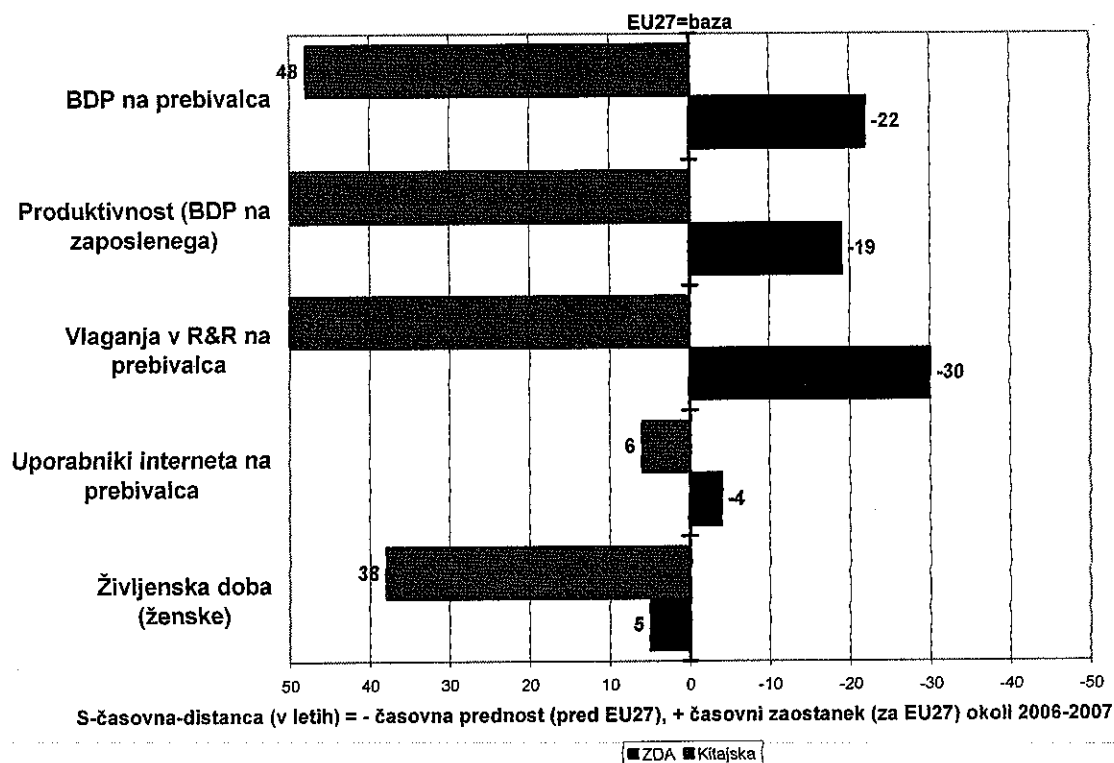
da ZDA ne odrežejo tako slabo, kar še dodatno terja dvigniti raven sodelovanja s to državo na dolgi rok.

Kaj tako visoke stopnje gospodarske rasti pomenijo. Za ilustracijo vzemimo za Kitajsko in Indijo okroglo stopnjo rasti 10 % in za EU ter ZDA pa 3 %, kar je le približni red velikosti v letu 2007 in seveda ni realistično za celotno obdobje do l. 2050. Kljub temu takšni izračuni lahko motivirajo nosilce ekonomske politike za pravočasno ukrepanje. Zato jit tudi navajamo. Izračunamo tako začetni prirastek BDP za vsoto EU ter ZDA na eni strani in za Kitajsko in Indijo na drugi strani. Po podatkih IMF je ocena velikosti sedanjega prirastka za Kitajsko in Indijo kar dvakrat večja od vsote prirastka v EU in ZDA. Celo če vzamemo podatke iz preliminarne študije ICP za WB kot spodnjo mejo ocen za države BRIK, dobimo že sedaj večji prirast BDP za Kitajsko in Indijo kot za EU in ZDA, ta razlika pa bo rasla iz leta v leto. Kvalitativno ostane zaključek v obeh slučajih enak: države BRIK bodo glavni nosilci prirasta svetovnega BDP v prihodnosti.

Medtem ko bo nivo GDP za Kitajsko dosegel nivo GDP za EU27 v treh do enajstih letih (glede na razpon med obema viroma podatkov), glede BDP na prebivalca Kitajska seveda zaostaja za EU za več desetletij. Grafikon 2 kaže približne dimenzije razlik gledane s časovno distanco za položaj okoli 2006-2007². Za ekonomske variable so to podatki IMF, OECD in Angusa Maddisona.

Slika 2. Časovne distance (v letih) med EU27, ZDA in Kitajsko za izbrane indikatorje

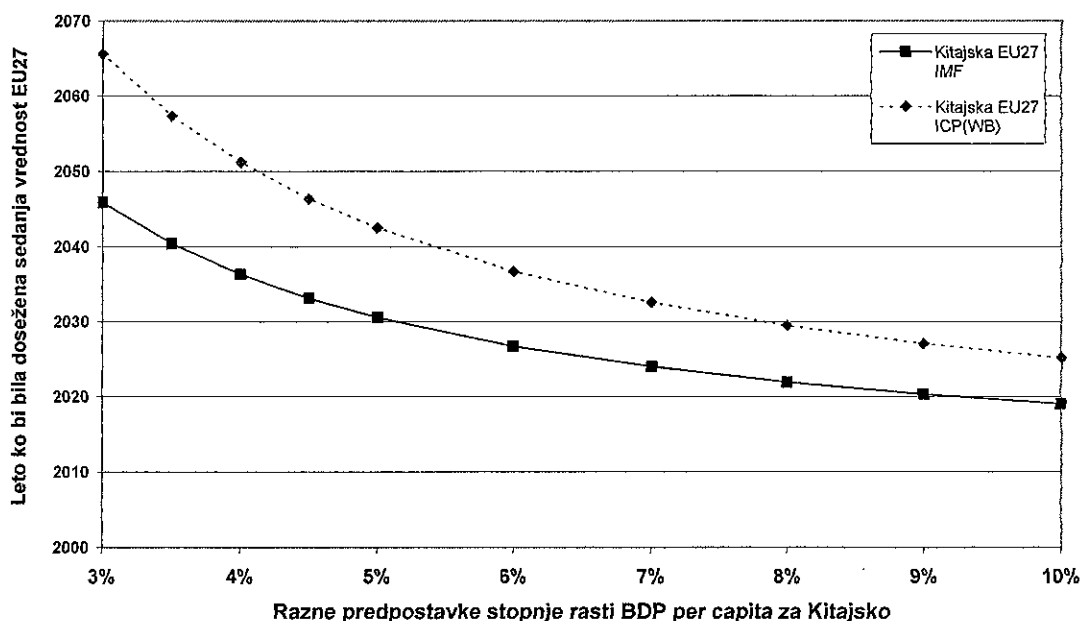
² EUROCHAMBRES (2008), China catching up and the USA still well ahead, A comparison of global economies through Time-Distance analysis, Brussels, March 10, na podlagi analize P. Sicherla.

Po teh podatkih je sedanjost raven BDP na prebivalca po kupni moči Kitajske v 2007 povprečje EU27 doseglo že pred okoli 50 leti, povprečje ZDA pa pred okoli 70 leti. Na drugi strani EU27 zaostaja za ZDA za okoli 22 let. Še večje so razlike za delež vlaganj v raziskave in razvoj v BDP. Majhne časovne distance za indikator uporabniki interneta na 100 prebivalcev, kjer je Evropa le za 6 let pred Kitajsko in za 4 leta za ZDA, opozarjajo kako hitro se Kitajska vključuje v informacijsko področje kjer tehnologija omogoča hitro širjenje dostopa najširšim slojem prebivalstva.

Nas pa zanima dinamičen pogled, ki kaže, da lahko pričakujemo, da se bodo časovne distance Kitajske do EU in ZDA v prihodnje drastično zmanjševale. Grafikon spodaj omogoča bralcu, da si sam izbere po njegovem najverjetnejši scenarij in si ilustrira kdaj bi lahko Kitajska tudi glede BDP na prebivalca prišla na sedanjost nivo BDP na prebivalca v EU27. V vsakem slučaju bistveno višja dinamika rasti hitro zmanjšuje zgodovinske velike razlike, svet se hitro spreminja. Tako Slovenija kot EU bi se tega morali zavedati in se primerno prilagajati na te spremembe.

Grafikon 3. Leto ko bi Kitajska lahko dosegla sedanjo vrednost BDP per capita za EU27 pod raznimi predpostavkami

Pri teh hipotetičnih izračunih čas, ko bi Kitajska lahko dosegla sedanjo (2007) raven BDP na prebivalca po kupni moči za povprečje EU27, zavisi samo od stopnje rasti BDP na prebivalca za Kitajsko (ne pa od tega kaj se bo dogajalo v Evropi). Če bi npr. ta stopnja rasti znašala kar 10% letno, bi Kitajska dosegla evropsko raven v 12 do 18 letih (odvisno od uporabljenega vira začetnih vrednosti). Več virov za obdobje do 2030 ocenjuje, da bi Kitajska lahko rasla do 5% letno, kar pomeni, da bi lahko dosegla tudi po tej varianti sedanjo vrednost EU27 v letu 2031 (ali 2042). Z drugimi besedami, od časovnega zaostajanja za okoli 48 let v letu 2007 bi se S-časovna-distanca zmanjšala na okoli 12 let za 10% rast, oziroma na okoli 24 let za 5% rast BDP na prebivalca (po drugi varianti podatkov na 18 oziroma na 35 let).

Takšna je moč hitre rasti, ki pri Kitajski temelji na visoki stopnji investicij in na strukturni komponenti, ko ljudje prehajajo iz nizko produktivnega kmetijstva v zaposlitev v sektorjih z višjo produktivnostjo dela. Za EU je slika pričakovanih sprememb v svetovnem gospodarstvu jasna: na eni strani je močna konvergenca, t.j. hitro približevanje Kitajske tako glede na EU kot na ZDA; na drugi strani pa ni jasnih znakov, da bi se EU pomembno približevala ZDA, čeprav je sedanja ekonomska situacija v EU dosti boljša kot v ZDA.

2. EU uvoz in izvoz blaga s Kitajsko

Glede na to, da Kitajska postaja svetovna gospodarska sila od katere bo vse bolj odvisna dinamika celotnega svetovnega gospodarstva zaslužijo odnosi s to državo poseben poudarek (glej Svetličič in Sicherl, 2006 in 2007). Trgovinska izmenjava EU27 odraža te velike premike v svetovnem gospodarstvu. Trgovina EU27 se je v obdobju 2000-2006 s Kitajsko povečala za okoli 150 % in z Indijo za 80 % (Eurostat 2007). Kitajska je postala drugi trgovinski partner EU27, takoj za ZDA.

Zlasti na uvozni strani je Kitajska dobila že visok delež v uvozu EU27 kot celote (brez upoštevanja mednarodne trgovine znotraj EU27), ta delež je narasel od 7.5 % v letu 2000 na 14.3 % v letu 2006. Deleži izvoza na Kitajsko so bistveno manjši, sprememba je od 3 % v letu 2000 na 5.5 % v letu 2006. Zato tudi blagovni deficit EU27 s Kitajsko znaša več kot 60 % celotnega blagovnega deficita EU27.

Glavna izvoznica na Kitajsko je Nemčija kar z 43 % celotnega izvoza; na uvozni strani so najpomembnejše Nemčija, Nizozemska in Velika Britanija. Grafikon 3 prikazuje povprečne stopnje rasti za obdobje 2000-2006 za EU 27, EU15 ter EU12 (nove države EU); za posamezne države izdajamo samo Slovenijo in Irsko.

Stopnje rasti izvoza in uvoza s Kitajsko so sicer višje za nove države, vendar glede na volumen so stopnje rasti za celo EU27 v glavnem določene z tistimi za EU15. Potrebno je poudariti, da je stopnja rasti s Kitajsko okoli 16 % bistveno višja od stopnje rasti trgovine EU27 z zunanjim svetom. Odnos stopenj rasti izvoza in uvoza za EU12, Slovenijo in Irsko bo jasen šele, ko pogledamo tudi trgovinsko bilanco teh držav s Kitajsko.

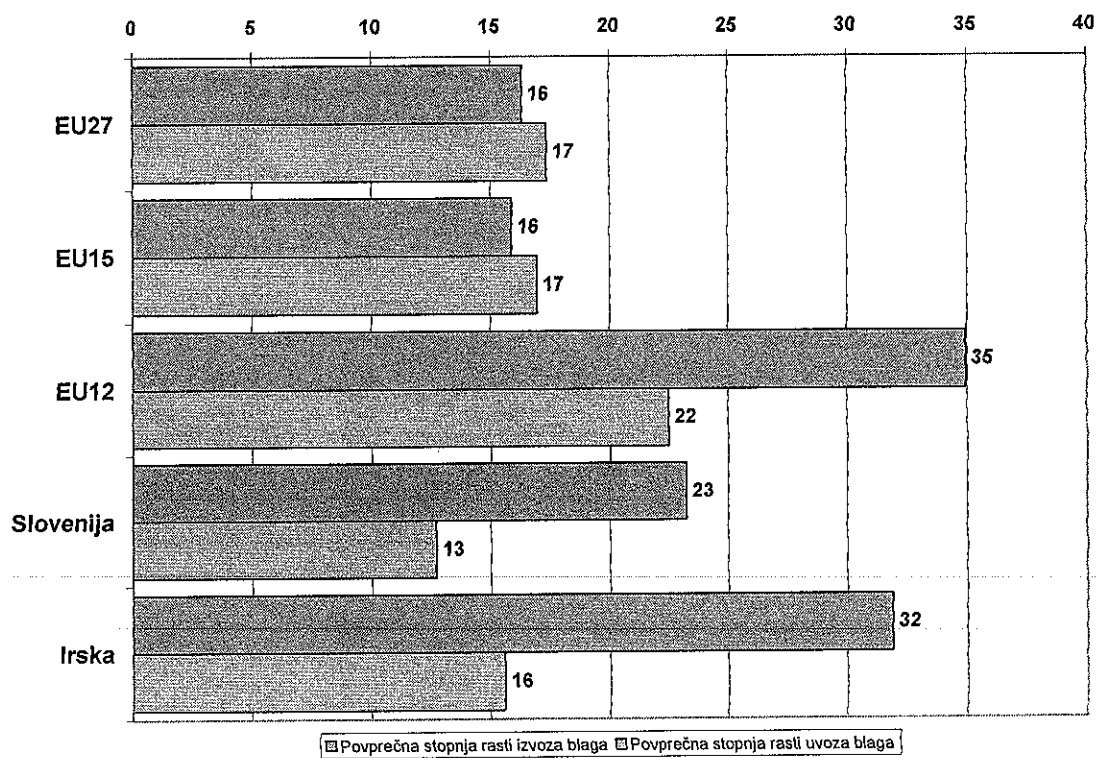
Grafikon 4 kaže kako neuravnotežena je trgovina s Kitajsko. Namesto opazovanja podatkov v milijonih evrov si to pogledajmo s količnikom med blagovnim deficitom v letu 2006 in blagovnim izvozom za določeno enoto za isto leto. Z drugimi besedami, koliko let bi morali izvažati na nivoju izvoza za leto 2006 da bi pokrili samo blagovni deficit, ki smo ga naredili v tem letu.

Številke so alarmantne za Slovenijo in za agregat novih držav EU12. Seveda ni potrebno, da neka država izravnava trgovinsko bilanco z vsako državo posebej, vendar so taka razmerja na dolgi rok s Kitajsko kot eno od bodočih motorjev gospodarske rasti v svetu nevzdržna. Irska

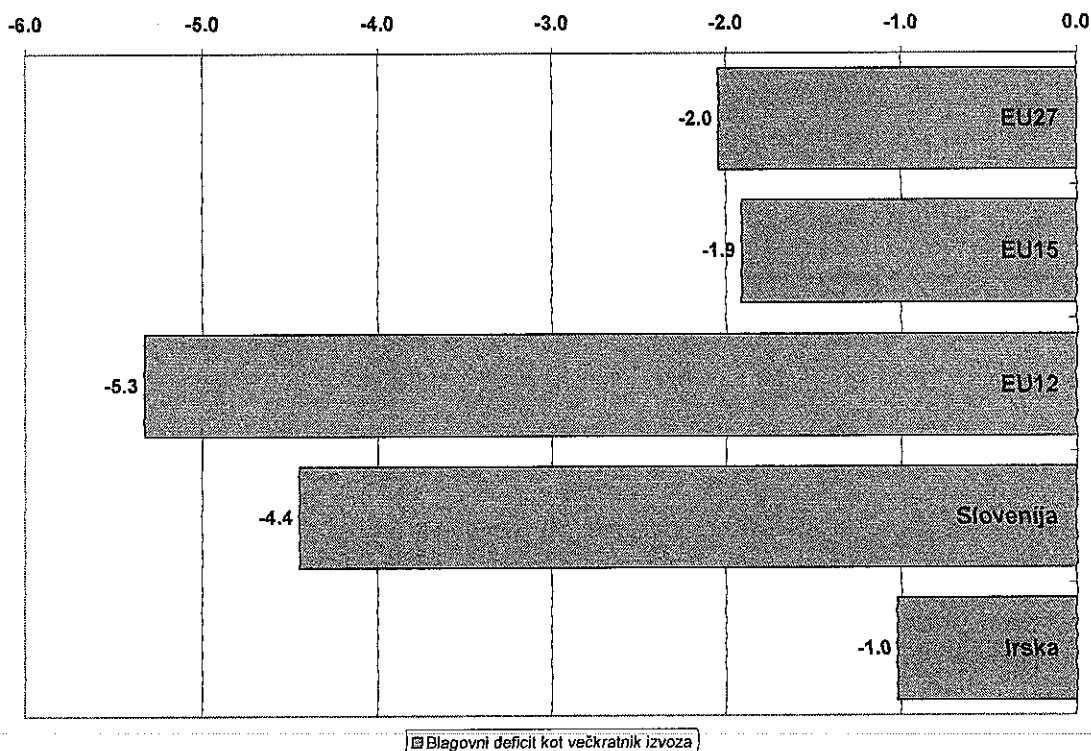
daje lep primer zdrave strategije. Ima zelo visoko stopnjo rasti s katero zmanjšuje deficit v trgovinski bilanci s Kitajsko na znosno mero.

Slovenija ima sicer tudi višjo stopnjo rasti izvoza (23 %) kot uvoza (13 %), vendar se z visokim deficitom že iz leta 2001 deficiti stalno povečujejo, ker se te stopnje rasti nanašajo na kar neprimerljive osnove. Podatki v omenjenem materialu Eurostata se nekoliko razlikujejo od podatkov SURS, oba vira pa dajeta isti red velikosti problema.

Grafikon 4 . Povprečne stopnje rasti izvoza in uvoza blaga s Kitajsko (obdobje 2000-2006)

Grafikon 5 . Letni blagovni deficit s Kitajsko deljen z letnim izvozom (2006)

V letu 2006 je trgovinski deficit Slovenije s Kitajsko znašal 249 milijonov evrov, pri uvozu 305 milijonov evrov je izvoz znašal le 56 milijonov evrov. V letu 2000 je znašal 133 milijonov, pri uvozu 149 milijonov je bil izvoz le 16 milijonov evrov. Že sam letni deficit se je v šestih letih skoraj podvojil. Jasno je, da je bistveno povečevanje izvoza na Kitajsko pomembno ne le zaradi reševanja sedanjega problema deficita, temveč tudi kot veliko priložnost, da se slovensko gospodarstvo naveže na hitro rastoči motor svetovnega gospodarstva.

3. Blagovna menjava Slovenije z državami BRIK

Primerjava povprečne stopnje izvoza in uvoza Slovenije v obdobju 2001-2006 pokaže, da je stopnja rasti zunanje trgovine z državami BRIK (14% oz. 13%) višja od povprečnih stopenj zunanje trgovine Slovenije (10%). V tem Slovenija že udejanja smer premika, ki smo ga opazili tudi na ravni EU v povečanju trgovine s Kitajsko kot enim od centrov svetovnega gospodarstva.

V Sloveniji pri trendu naraščanja trgovine z državami BRIK prednjači Kitajska s stopnjami rasti nad 30% letno. Same visoke in celo primerljive stopnje rasti izvoza in uvoza pa ne podajajo prave slike. Problem s sedanjim stanjem je v velikem blagovnem deficitu s Kitajsko, ki je bil nakazan v grafikonu 4. Samo letni blagovni deficit v letu 2006 je bil več kot štirikrat večji od letnega izvoza na Kitajsko. Tako je znašal že 12% celotnega blagovnega deficita Slovenije.

Grafikon 6. Povprečna stopnja rasti izvoza in uvoza blaga Slovenije (obdobje 2001-2006)

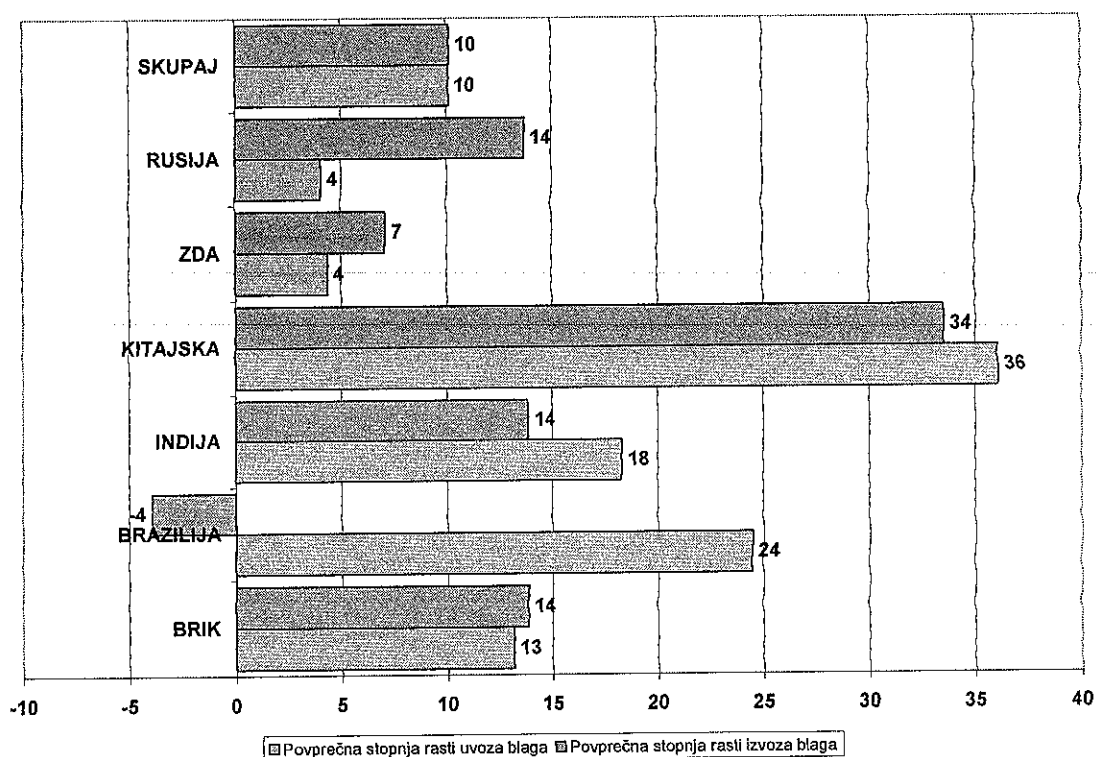

Tabela 3. Izvoz in uvoz po državah

	IZVOZ (1000 EUR)					
	2001	2002	2003	2004	2005	2006
SKUPAJ	10346779	10962013	11284960	12783088	14397054	16757167
BRAZILIJA	23057	8134	6797	11649	11801	18883
INDIJA	16758	18828	24632	17215	17843	32049
KITAJSKA	12626	22908	26460	27856	36248	53579
RUSIJA	315437	319671	347538	420198	467462	599504
ZDA	272712	297330	410100	399745	294014	384048
BRIK	367878	369541	405427	476918	533354	704015
	UVOZ (1000 EUR)					
	2001	2002	2003	2004	2005	2006
SKUPAJ	11344474	11574072	12238919	14143039	15804786	18340809
BRAZILIJA	24223	20276	31705	57422	57014	72364
INDIJA	22985	20474	25061	42325	47649	53274
KITAJSKA	52682	70100	89072	150001	196800	245842
RUSIJA	292967	234832	280299	299578	334215	357056
ZDA	160847	146482	132850	165601	145352	199157
BRIK	392857	345682	426137	549326	635678	728536

Vir: Statistični urad Republike Slovenije

Tabela 4. Dinamika izvoza in uvoza po državah

	Dinamika rasti izvoza					Indeks dinamike rasti	Povprečna stopnja rasti
	2002	2003	2004	2005	2006	2006/2001	
SKUPAJ	1.06	1.03	1.13	1.13	1.16	1.62	10
BRAZILIJA	0.35	0.84	1.71	1.01	1.60	0.82	-4
INDIJA	1.12	1.31	0.70	1.04	1.80	1.91	14
KITAJSKA	1.81	1.16	1.05	1.30	1.48	4.24	34
RUSIJA	1.01	1.09	1.21	1.11	1.28	1.90	14
ZDA	1.09	1.38	0.97	0.74	1.31	1.41	7
BRIK	1.00	1.10	1.18	1.12	1.32	1.91	14

	Dinamika rasti uvoza					Indeks dinamike rasti	Povprečna stopnja rasti
	2002	2003	2004	2005	2006	2006/2001	
SKUPAJ	1.02	1.06	1.16	1.12	1.16	1.62	10
BRAZILIJA	0.84	1.56	1.81	0.99	1.27	2.99	24
INDIJA	0.89	1.22	1.69	1.13	1.12	2.32	18
KITAJSKA	1.33	1.27	1.68	1.31	1.25	4.67	36
RUSIJA	0.80	1.19	1.07	1.12	1.07	1.22	4
ZDA	0.91	0.91	1.25	0.88	1.37	1.24	4
BRIK	0.88	1.23	1.29	1.16	1.15	1.85	13

Tabela 5. Deleži obravnavanih držav v slovenski blagovni menjavi

	IZVOZ (odstotki)					
	2001	2002	2003	2004	2005	2006
SKUPAJ	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
BRAZILIJA	0.2%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%
INDIJA	0.2%	0.2%	0.2%	0.1%	0.1%	0.2%
KITAJSKA	0.1%	0.2%	0.2%	0.2%	0.3%	0.3%
RUSIJA	3.0%	2.9%	3.1%	3.3%	3.2%	3.6%
ZDA	2.6%	2.7%	3.6%	3.1%	2.0%	2.3%
BRIK	3.6%	3.4%	3.6%	3.7%	3.7%	4.2%
	UVOZ (odstotki)					
	2001	2002	2003	2004	2005	2006
SKUPAJ	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
BRAZILIJA	0.2%	0.2%	0.3%	0.4%	0.4%	0.4%
INDIJA	0.2%	0.2%	0.2%	0.3%	0.3%	0.3%
KITAJSKA	0.5%	0.6%	0.7%	1.1%	1.2%	1.3%
RUSIJA	2.6%	2.0%	2.3%	2.1%	2.1%	1.9%
ZDA	1.4%	1.3%	1.1%	1.2%	0.9%	1.1%
BRIK	3.5%	3.0%	3.5%	3.9%	4.0%	4.0%

Pri državah BRIK gre za zelo dinamične trgovinske partnerje, vendar je njihov delež v mednarodni trgovini Slovenije majhen, približno 4% na strani izvoza in uvoza. V letu 2006 je njihov delež v trgovinskem deficitu Slovenije znašal le 1.5%. Leto 2007 prinaša izjemno veliko povečanje celotnega deficita, po predhodnih podatkih v poročilu GZS vsaj za okoli 30% glede na leto 2006. Zato je smiselno pogledati pomen posameznih držav BRIK na bolj stabilnih podatkih za leto 2006.

Gledano po skupinah držav ima Slovenija največji trgovinski deficit z državami EU27, celotni deficit je približno za polovico manjši od tega deficita, ker ga nadomeščamo s trgovinskim presežkom z drugimi državami. Znotraj držav BRIK je položaj različen, skupen delež 1.5% celotnega blagovnega deficita za to skupino je rezultat dveh nasprotnih tendenc. Presežek z Rusijo predstavlja 15.3% velikosti slovenskega deficita, ostale tri države skupine BRIK pa deficit povečujejo, njihovi deleži v njem znašajo 12.1% za Kitajsko, 3.4% za Brazilijo in 1.3% za Indijo.

Z drugimi besedami, znotraj skupine BRIK presežek z Rusijo približno pokriva deficit s Kitajsko in Brazilijo. Od velikih svetovnih gospodarstev presežek v blagovni menjavi Slovenija dosega z Rusijo in ZDA, pri tem je presežek Rusije red velikosti 15% slovenskega blagovnega deficita, ZDA pa okoli 12%, skupaj torej 27%.

Obe državi ostajata od svetovnih velikih gospodarstev izven EU najbolj pomembna partnerja v več pogledih, dosednji presežek v blagovni menjavi je le eden od njih. Rusija bo dolgoročno pomembna predvsem zaradi energije pri uvozu in kot pomembno hitro rastoče gospodarstvo za naš izvoz, kjer imamo pogoje za nadaljnjo povečanje. ZDA ostaja vir proizvodov visoke tehnologije in znanja in s tem je pričakovati povečanje trgovanja, upajmo da padec dolarja ne bo bistveno omejeval naše izvoznike.

Od obravnavanih držav sta po podatkih Banke Slovenije ZDA in Rusija tudi edini državi, ki pomembno nastopata hkrati v mednarodnih neposrednih naložbah; ZDA je z okoli 2% vseh tujih naložb v Sloveniji s stanjem v letu 2006 na desetem mestu držav, ki vlagajo v Slovenijo, delež ostalih obravnavanih držav je zanemarljiv. Pri slovenskih neposrednih naložbah v tujini je od teh držav na prvem mestu Rusija z 3.5% vseh slovenskih naložb v tujini, sledijo ZDA z 1.4%, medtem ko naložbe v Kitajsko, Indijo in Brazilijo ne dosega niti 0.5% vseh slovenskih naložb v tujini.

Očitno so slovenske naložbe v tujino zelo skoncentrirane na Hrvaško in Srbijo, skupaj naložbe v ti dve državi predstavljajo praktično polovico vseh naših naložb v tujino. Z izjemo naložb v Rusijo je Slovenija pri naložbah v tujini do sedaj zanemarjala investicije z državami s pričakovanimi visokimi stopnjami rasti v svetu.

Slovenija je npr. manj odprta do trgovine s Kitajsko kot EU27. Na izvozni strani je odstotek deleža izvoza na Kitajsko v celotnem izvozu izven EU27 v letu 2006 znašal 5.5%, v Sloveniji v letu 2006 izvoz na Kitajsko znaša samo 1% od celotnega slovenskega izvoza izven EU27. Na uvozni strani so odgovarjajoče vrednosti za EU27 14.3%, v Sloveniji 6.8%. Slovenija se torej z resnim zaostankom tudi za celotno EU27 obrača proti delu sveta, katerega visoke stopnje rasti bodo predstavljale glavni prirastek gospodarske rasti v svetu. To je le del dolgoročnih problemov usmeritve slovenskega razvoja, ko se je Slovenija z izjemnim povečanjem deficita trgovinske bilance v letu 2007 in prekomernim zadolževanjem v tujini znašla v položaju povečane negotovosti zaradi počasnega prilagajanja

Zaključki

1. Slovenija je pri blagovni menjavi zelo odvisna od držav EU, tja gre 68% izvoza in od tam pride kar 80% našega uvoza. Celotni blagovni deficit je približno za polovico manjši od tega deficita z EU, ker ga deloma nadomeščamo s trgovinskim presežkom z drugimi državami, ki pa je v letu 2007 zelo padel. To zahteva nujne spremembe in prilagajanje na kratki in dolgi rok. Obenem se je pokazalo, da so tudi med državami EU vse bolj uspešne tiste države, ki imajo visok delež zunanjih ekonomskih odnosov izven članic EU. V povprečju znaša izvoz izven EU 10% BDP EU. (Economist 5.4.str 78). Obenem pa so države, ki imajo najvišje deleže kot so Belgija, Irska, Finska in Nizozemska med manjšimi državami, torej tistimi, ki se lažje hitro prilagajajo in med tistimi ki so visoko na lestvicah konkurenčnosti. Tudi to kaže na nujnost okrepiti sodelovanje izven kroga članic EU in tako zgrabiti priložnosti hitre rasti držav BRIK.
2. Na kratki rok se je Slovenija z izjemnim povečanjem deficita trgovinske bilance v letu 2007 in prekomernim zadolževanjem v tujini znašla v položaju povečane negotovosti, ko je zgodba o visokih stopnjah rasti izvoza zasenčena z velikim deficitom in pričakovanim zmanjšanjem stopnje rasti v razvitih državah.
3. Na srednji in dolgi rok države BRIK postajajo glavni motor povečevanja svetovnega gospodarstva. Analiza je za EU pokazala jasno sliko pričakovanih sprememb v

svetovnem gospodarstvu: na eni strani je močna konvergenca, t.j. zelo hitro približevanje Kitajske tako glede na EU kot na ZDA; na drugi strani pa ni jasnih znakov, da bi se EU pomembno približevala ZDA, čeprav je sedanja ekonomska situacija v EU dosti boljša kot v ZDA.

4. Tako Slovenija kot EU bi se morali tega zavedati in se primerno prilagajati na te spremembe v svetu. vendar je npr. delež izvoza na Kitajsko v Sloveniji le 1% in v EU27 5.5%, pri uvozu 6.8% in 14.3%. Kitajska pa je postala drugi trgovinski partner EU27, takoj za ZDA. Slovenija se torej z resnim zaostankom tudi za celotno EU27 obrača proti delu sveta, katerega visoke stopnje rasti bodo predstavljale glavni prirastek gospodarske rasti v svetu. Z izjemo naložb v Rusijo so slovenske naložbe v države BRIK zanemarljive.
5. Od svetovnih velikih gospodarstev izven EU sta Rusija in ZDA najbolj pomembna partnerja slovenskemu gospodarstvu v več pogledih, dosednji presežek v blagovni menjavi je le eden od njih. Na uvozni strani Kitajska že prehiteva ZDA, medtem ko sta deleža uvoza iz Indije in Brazilije skupaj le okoli polovice deleža Kitajske in okoli tretjine deleža Rusije.
6. Na izvozni strani je seštevek deležev Kitajske, Indije in Brazilije v slovenskem izvozu kar šestkrat manjši od deleža izvoza v Rusijo in štirikrat manjši od deleža izvoza v ZDA. Glede na velikost tega trga in na potencialne možnosti se kot osnovni problemi našega izvoza postavljajo kvaliteta in cenovna konkurenčnost hkrati s premajhno odprtostjo v svet izven tradicionalnih trgov ter premajhne organiziranosti in pomoči države na teh velikih trgih.

Uporabljene študije izdelane v okviru CRP-a Implikacije dolgoročnih prognoz razvoja sveta, EU in držav BRIK na slovensko strategijo odnosov z velikimi silami

1. Burger A. 2008. Projekcije gospodarske rasti Slovenije do 2050, CMO, Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani, 2008.
2. Burger A., Kajnc S., Sicherl P in Svetličič M, 2008. **Implikacije dolgoročnih prognoz razvoja sveta, EU in držav BRIK na slovensko strategijo odnosov z velikimi silami; povzetek, smernice in priporočila**
3. Cantarutti A, Jare M., Vita-Dolinar K., in Turk N.,. 2008. Analize bilateralnih odnosov in predlogi za krepitev sodelovanja s posameznimi državami: Brazilijo, Indijo, Kitajsko, Rusijo in ZDA. CMO, Ljubljana, mimeo.
4. Kajnc S. 2007. Razumevanje evropske zunanje politike z vidika dihotomije agent.-struktura. Doktorska disertacija, Ljubljana.
5. Nahtigal M. 2008a. *Elementi strategije dolgoročnih odnosov Republike Slovenije z ZDA*. CMO, Ljubljana, mimeo.
6. Nahtigal M. 2008b. Odnosi med Slovenijo in Rusijo- nekateri pomembnejši ekonomsko socialni in pravni trendi. CMO, Ljubljana, mimeo.
7. Nahtigal M. 2008c. The Potential for a productive and mutually beneficial partnership between the EU and Russia is immense. Predstavljeno na IIP Conference on EU Russia 2008.
8. Svetličič M. in Sicherl P., 2006. Kitajci prihajajo: grožnja ali priložnost. Teorija in praksa, let. 43, št. 5–6, str. 690 do 715.
9. Svetličič M. in Sicherl P. 2007. Evropska unija v svetovnem gospodarstvu danes in jutri, Teorija in praksa, let. 44, 6/2007, str. 896-921.